

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

**Promocijas darba
kopsavilkums**

**Summary
of Doctoral Thesis**

Gunārs Kūtris

**MANTAS ATZĪŠANA
PAR NOZIEDZĪGI IEGŪTU
UN RĪCĪBA AR TO
PIRMSTIESAS PROCESĀ**

**RECOGNITION OF PROPERTY
AS CRIMINALLY OBTAINED AND HANDLING OF IT
DURING PRE-TRIAL CRIMINAL PROCEEDINGS**

Rīga 2024

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Gunārs Kūtris

**MANTAS ATZĪŠANA PAR NOZIEDZĪGI
IEGŪTU UN RĪCĪBA AR TO
PIRMSTIESAS PROCESĀ**

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora grāda iegūšanai tiesību zinātņu nozarē
Apakšnozare: krimināltiesības

Rīga 2024

Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē, Krimināltiesisko zinātņu katedrā laika posmā no 2020. gada līdz 2023. gadam.

Darbs sastāv no ievada, sešām nodaļām, kopsavilkuma, literatūras saraksta un diviem pielikumiem.

Darba forma: disertācija tiesību zinātnes nozarē, krimināltiesību apakšnozarē.

Darba zinātniskā vadītāja: *Dr. iur.* profesore **Ārija Meikališa**.

Darba recenzenti:

- 1) **Annija Kārklīņa**, *Dr. iur.*, prof., Latvijas Universitātē;
- 2) **Aldis Lieljuksis**, *Dr. iur.*, asoc. prof., Rīgas Stradiņa universitātē, Latvija;
- 3) **Gintaras Švedas** (*Gintaras Švedas*), *Dr. iur.*, prof. habil., Viļņas Universitātē, Lietuva.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Latvijas Universitātes Tiesību zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2024. gada 21. martā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes Bibliotēkā Rīga, Kalpaka bulvāri 4.

LU Tiesību zinātnes nozares promocijas
padomes priekšsēdētājs _____ / Jānis Kārklīšs /

promocijas padomes sekretārs _____ / Agnese Šteinberga /

© Latvijas Universitāte, 2024

© Gunārs Kūtris, 2024

ISBN 978-9934-36-190-6

ISBN 978-9934-36-191-3 (PDF)

ANOTĀCIJA

Kriminālprocesā mantas atzišana par noziedzīgi iegūtu ir notikusi visos laikmetos, bet pēdējo divdesmit gadu periodā likumos tiek paredzēta iespēja šo jautājumu izlemt vēl pirmstiesas procesa laikā. Mantas atzišana par noziedzīgi iegūtu un tās konfiskācija pirms notiesājoša sprieduma ir samērā jauns institūts ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas valstu kriminālprocesuālajās tiesībās. Turklāt pēdējos gados noziedzīgi iegūtās mantas atsavināšanai ir izvirzītas jaunas prasības. To izpildīšanai tiek izdomāti dažādi risinājumi, taču bez pietiekama zinātniskā izvērtējuma. Arī ievērojamais attiecīgu konstitucionālajās tiesās ierosinātu lietu skaits liecina par situācijas sarežģītību.

Atzīstot mantu par noziedzīgi iegūtu, pirms ir pierādīta kādas personas vaina noziedzīgā nodarījumā, būtiski tiek skartas personas tiesības uz īpašumu. Īpaši aktuāli tas ir gadījumos, kad manta tiek atsavināta trešajai personai. Savukārt personai ar likumu uzliktais pienākums pierādīt mantas legālo izcelsmi robežojas ar nevainīguma prezumpcijas principa aizskārums, it īpaši kriminālprocesos par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Tātad arī šis cilvēktiesību aspekts prasa zinātniski pamatotu risinājumu.

Šajā darbā ir izvērtēti citās valstīs pastāvošie mantas noziedzīgās izcelsmes atzišanas procesi un to analīze gan juristu pētījumos, gan konstitucionālo tiesu un starptautisko tiesu spriedumos. Pamatojoties uz tiesību doktrīnas atziņām, kā arī normatīvā regulējuma un tiesu prakses izvērtējumu, šajā darbā piedāvātas zinātniski pamatotas rekomendācijas gan praktisko problēmu korektai tiesiskai atrisināšanai, gan normatīvā regulējuma pilnveidošanai Latvijā. Tādējādi tiek arī attīstīta kriminālprocesa teorija un zinātniskā doma par iespējamiem procesuālajiem līdzekļiem noziedzības novēršanai, atsavinot noziedzīgi iegūtu mantu.

Pasaules valstīs nav vienota, universāla mehānisma, kas vēl pirmstiesas kriminālprocesa laikā būtu izmantojams mantas atzišanai par noziedzīgi iegūtu (*non-convicted-based-confiscation*). Izanalizējot iespējamus variantus, izvērtējot to efektivitāti, cilvēktiesību garantijas un procesa iekļaušanos nacionālajā tiesību sistēmā, šajā darbā tiek piedāvāts, iespējams, sabalansētākais risinājums mērķa sasniegšanai.

SATURS

1. VISPĀRĪGAIS DARBA RAKSTUROJUMS	5
1.1. Tēmas aktualitāte	5
1.2. Darba mērķis un uzdevumi	6
1.3. Darbā pētāmie jautājumi un izvirzītās tēzes	6
1.4. Pētījumā izmantoto metožu raksturojums	8
1.5. Darba rezultātu aprobācija	9
1.6. Promocijas darba apjoms un struktūra	11
2. PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS	12
2.1. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistīto tiesību institūtu būtība	12
2.2. Pasaules pieredze attiecībā uz mantas konfiskācijas iespējām pirms personas notiesāšanas	14
2.3. Process par noziedzīgi iegūtu mantu Latvijā	18
2.4. Cilvēktiesību nodrošinājums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu	22
2.5. Valsts rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu un personas tiesību aizsardzība	25
2.6. Rekomendācijas procesuālā regulējuma pilnveidošanai attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju bez personas notiesāšanas	28
3. PROMOCIJAS DARBA GALVENIE SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	30
KOPSAVILKUMS ANĢĻU VALODĀ	37
KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTĀS ZINĀTNISKĀS LITERATŪRAS AVOTI	78

1. VISPĀRĪGAIS DARBA RAKSTUROJUMS

1.1. Tēmas aktualitāte

Noziedzīgu nodarījumu mērķis visbiežāk ir materiāla labuma gūšana. Ja valstij izdodas radīt efektīvu mehānismu šo labumu izņemšanai no noziedznieka īpašuma vai valdījuma, zūd arī noziedzīgās darbības mērķis, turklāt saglabājas risks tikt sodītam. “Būtu acīm redzama pretruna ar izpratni par tiesisku valsti, ja kāds varētu netraucēti izmantot noziedzīgi gūtos labumus. [...] valstij, risinot krimināltiesiskās attiecības, viens no uzdevumiem un arī viena no tiesībām ir izņemt no apgrozības noziedzīgi iegūto mantu.”¹

Mantu par noziedzīgi iegūtu tiek atzīta ar tiesas spriedumu jau kopš senseņiem laikiem, bet 21. gadsimta sākumā Eiropas valstu likumos sāka parādīties iespēja jautājumu par mantas izcelsmi izlemt jau pirmstiesas procesa laikā. Latvijā šī iespēja tika ierakstīta Kriminālprocesa likumā 2005. gadā. Taču šis temats kļūst aizvien aktuālāks, un pēdējos gados Latvijas likumos saistībā ar noziedzīgi iegūtu mantu pat tiek noteikts atšķirīgs – pazemināts pierādīšanas standarts. Eiropas Padomes un Eiropas Savienības eksperti savās pirmajās, 2021. gadā sniegtajās rekomendācijās par iespēju kriminālprocesuālā kārtībā konfiscēt mantu pirms notiesājošā sprieduma ir izteikušies it kā atbalstoši, tomēr piesardzīgi.²

Par situācijas aktualitāti un sarežģītību liecina pēdējos gados Latvijas Republikas Satversmes tiesā ierosināto lietu skaits. Lai gan atsevišķas apstrīdētās normas par mantas noziedzīgās izcelsmes noskaidrošanas procesu jau ir izvērtētas un ir arī atzīti Satversmes pārkāpumi, tomēr tiesas izskatīšanā vēl joprojām nonāk jaunas lietas. 2023. gada nogalē tiesā izskatīšanā ir 22 lietas, kuras ir apvienotas sešās lietās, no kurām četrās tiesvedība ir apturēta līdz tiks sagaidīts Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālais nolēmums.

Atzīstot mantu par noziedzīgi iegūtu, pirms ir pierādīta personas vaina noziedzīgā nodarījumā, tiek *būtiski skartas personas tiesības uz īpašumu. Īpaši aktuāli tas ir gadījumos, kad šāda manta tiek atsavināta trešajai personai, kas ir*

---

¹ Likumprojekta Nr. 629/Lp12 “Grozījumi Krimināllikumā” teksts un anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/1CF2B4A0A7C28D09C2258011002B45B?OpenDocument> [aplūkots 02.05.2023.]; sk. arī: Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*, 2007, Nr. 16 (469); Boucht J. Civil Asset Forfeiture and The Presumption of Innocence under Article 6 (2) ECHR. *New Journal of European Criminal Law*, 2014, Vol. 5 (2), p. 221

² The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P. 13. Pieejams: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [aplūkots 02.05.2023.]

labticīgs šīs mantas ieguvējs. Savukārt ar likumu personai uzliktais pienākums pierādīt mantas izcelsmi aizskar pašu nevainīguma prezumpcijas principa būtību, tostarp tiesības sevi neapsūdzēt. Līdz ar to cilvēktiesību ievērošana un garantēšana attiecīgajos kriminālprocesos prasa izsvērtu un argumentētu normatīvo regulējumu un praktisko rīcību.

1.2. Darba mērķis un uzdevumi

Promocijas darba mērķis ir piedāvāt zinātniski pamatotu risinājumu problēmjautājumiem procesā *par noziedzīgi iegūtu mantu, proti, procesā, kad par mantas noziedzīgo izcelsmi tiek lemts pirms kāda persona ir atzīta par vainīgu šā nozieguma izdarīšanā.*

Šā mērķa sasniegšanai īstenojami trīs uzdevumi. Pirmkārt, izanalizēt citās valstīs iespējamus procesus, kuros manta var tikt atzīta par noziedzīgi iegūtu, un tajos izmantoto risinājumu zinātnisko pamatojumu. Otrkārt, izvērtēt nacionālo konstitucionālo tiesu un starptautisko tiesu judikatūrā sniegtās atziņas par cilvēktiesību ierobežojumu pieļaujamību procesos par noziedzīgi iegūtu mantu. Treškārt, piedāvāt zinātniski argumentētus risinājumus normatīvā regulējuma pilnveidošanai, tālāk attīstot kriminālprocesa teoriju par iespējamiem procesuālajiem līdzekļiem noziedzības novēršanai, konkrēti, par noziedzīgi iegūtas mantas atsavināšanu.

Izdarītie secinājumi virzīs uz priekšu zinātnisko domu Latvijā un, iespējams, arī citās valstīs, jo procesi par noziedzīgi iegūtu mantu ir sarežģīti, skar dažādas tiesību nozares un šobrīd šajās attiecībās prevalē nepieciešamības princips, nevis attiecīgās *rīcības zinātniskā argumentācija*. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu risināmo konfliktsituāciju zinātniska analīze ne tikai dos pamatu precīzāka normatīvā regulējuma izstrādei un praktisko problēmu novēršanai, bet arī tālāk attīstīs kriminālprocesa teoriju pierādījumu pietiekamības izpratnē.

1.3. Darbā pētāmie jautājumi un izvirzītās tēzes

Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija ir bijis efektīvs līdzeklis cīņā pret noziedzību visos laikos. Pēdējos divdesmit gados ir pieaugusi starptautisko un nacionālo likumdevēju un praktiķu interese par to, kā veicināt pret noziedzīgo īpašumu vērsto pasākumu efektivitāti. Taču diskusijas raisījusi daudzās valstīs atzītā konfiskācija bez notiesājoša sprieduma (*non-convicted-based-confiscation*). Turklāt šī konfiskācija tiek īstenota dažādos procesos – gan kriminālprocesuālā, gan civilprocesuālā kārtībā.

Tas arī ir izvirzījis galveno jautājumu zinātniekiem: vai ir pieļaujama mantas konfiskācija pirms (bez) notiesājošā sprieduma? Ja tas ir pieļaujams, tad: pie kādiem nosacījumiem ir iespējams šāds konfiskācijas process (kādi kritēriji jāievēro)? Kāda procesuālā kārtība būtu efektīvāka un pareizāka?

Visbeidzot, Latvijas Kriminālprocesa likuma 59. nodaļa regulē procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, kurš norit vēl pirmstiesas kriminālprocesa laikā (pirms notiesājoša sprieduma kriminālprocesā) un kura gaitā manta var tikt atzīta par noziedzīgi iegūtu un var tikt konfiscēta. Pētījumā jārod zinātnisks pamatojums tam, vai šāds process ir pieļaujams, proti, vai tas atbilst starptautiskiem cilvēktiesību ievērošanas standartiem. Iespējams, Latvija varētu izmantot kādu citu mantas konfiskācijas modeli, bet: kuru un kāpēc? Ja mēs apzināmies esošās problēmas, kāds būtu risinājums to novēršanai.

Tā kā process par noziedzīgi iegūtu mantu notiek pirms vēl ir pieņemts personu notiesājošs spriedums, tajā nevar lemt par kādas personas vainu, bet var pierādīt noziedzīgā nodarījuma objektīvo izpausmi jeb noziedzīgās darbības. Tādējādi procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmets ir noziedzīga nodarījuma notikums un konkrētās mantas saistība ar šo notikumu. No tā izriet, ka šajā procesā nav atļauts pierādīt apstākli, ka konkrēta persona ir izdarījusi konkrētu noziegumu. Tas arī nozīmē, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav tiesiska pamata prezumēt kādu mantu par noziedzīgi iegūtu jeb piemērot paplašināto konfiskāciju.

Vienlaikus var atzīt, ka pazeminātais pierādīšanas standarts attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi veiksmīgi piemērojams attiecībā uz prezumēto noziedzīgi iegūto mantu, jo tas iziet ārpus personas apsūdzības. Savukārt šāds pierādīšanas standarts nebūtu pamatots procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, kurā noziedzīgā nodarījuma fakts ir jāpierāda ārpus saprātīgām šaubām un tāpat jābūt nepārprotami pierādītam, ka manta ir iegūta no konkrētām noziedzīgām darbībām.

“Neizskaidrojamas bagātības” konfiscēšanai (Lietuva, Bulgārija) ne-kriminālprocesuālā kārtībā ir vairākas priekšrocības (zemāks pierādīšanas standarts, neatkarība no kriminālprocesuālajiem principiem un personas tiesību garantijām). Taču pastāv bažas par šī modeļa iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu, it īpaši situācijās, kad nav bijusi veiksmīga kriminālvajāšana. Latvijā to varētu ieviest, taču vairāki apsvērumi dod pamatu secinājumam, ka racionālāk tomēr būtu piemērot paplašināto mantas konfiskāciju tajā pašā kriminālprocesā, kurā persona tiek notiesāta par konkrētiem noziegumiem.

Dažādu konfiskācijas modeļu sajaukšana kriminālprocesā, lai tikai sasniegtu konfiskācijas mērķi, var novest pie mērķa sasniegšanai izmantoto līdzekļu nekritiskas attaisnošanas. Kriminālprocesā klasiski atzītie principi var tikt “pielāgoti” izdevīgākajam modelim, kas savukārt var radīt personas pamattiesību nepieļaujamu aizskārumu.

Satversmes 105. pants neaizsargā personas tiesības uz noziedzīgi iegūtu mantu Tomēr, līdz tam brīdim, kad stājas spēkā nolēmums par mantas noziedzīgo izcelsmi, personas tiesības uz šo īpašumu neviens vēl nav atcēlis. Savukārt tiesību uz taisnīgu tiesu princips prasa, lai tiktu nodrošinātas procesā iesaistīto

pušu līdzvērtīgas iespējas gan saistībā ar personas tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem, gan tiesībām iesniegt pierādījumus, gan piedalīties to pārbaudē.

Taču procesā par noziedzīgi iegūtu mantu valstij ir tiesības prasīt personai, par kuras mantas izcelsmi tiek spriests, sniegt savu skaidrojumu par to. Pieprasījumam jābūt samērojamam ar personas iespējām. Tomēr nav pieļaujams, ka prasība pierādīt mantas izcelsmi tiek izvirzīta personai, kura pamata kriminālprocesā ir aizdomās turētais vai apsūdzētais, it īpaši, ja šī manta ir noziedzīgā nodarījuma priekšmets. Nevainīguma prezumpcijas princips garantē personai tiesības klusēt un neliecināt pret sevi.

1.4. Pētījumā izmantoto metožu raksturojums

Pamatā šis darbs ir izstrādāts, balstoties uz analītisko metodi, kas nepieciešama gan normatīvā regulējuma, gan judikatūrā pausto atziņu izvērtēšanai. Procesos par noziedzīgi iegūtu mantu gadā vidēji tiek pieņemti aptuveni 150 lēmumi. Tiesu prakses analīze sniedz atbildi uz jautājumiem, kurš no likumā noteiktajiem procesa uzsākšanas pamatiem un cik bieži tiek izmantots, par kāda veida mantu visbiežāk notiek process, kādas ir raksturīgākās kļūdas, ko apgabaltiesa atklāj rajonu tiesu lēmumos.

Ar analīzi ir cieši saistīta salīdzinošā metode. Galvenais salīdzināmais objekts ir citās valstīs spēkā esošais normatīvais regulējums attiecībā uz to, kas tiek saprasts ar jēdzienu “noziedzīgi iegūta manta” un kādā procesā tiek risināts jautājums par mantas izcelsmi. Aplūkotas divas valstu grupas – pie anglosakšu tiesību sistēmas piederošās valstis (kurām ir senāki likumi par noziedzīgi iegūto – Anglija un Velsa, Skotija, Īrija, Jaundienvidvelsa) un kontinentālās valstis (kurām raksturīgas konservatīvākas, pakāpeniskas atkāpes no tradicionālās pieejas – Vācija, Francija, Nīderlande, Bulgārija, Gruzija). Protams, papildus izvērtēta arī situācija kaimiņvalstīs – Igaunijā un Lietuvā. Salīdzinošā metode dod pamatu veiksmīgāku formulējumu rašanai un tādu procesuālo noteikumu izstrādei, kuri mazinātu cilvēktiesību pārkāpuma risku.

Informācijas ieguvei izmantota padziļinātā intervija. Intervēti tika Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesneši. Izvēle balstīta uz to, ka Rīgas apgabālā ir visvairāk pabeigto procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un šie tiesneši izskata pārsūdzētos lēmumus. Jautājumi attiecās gan uz atsevišķu institūtu izpratni, gan konkrētā situācijā iespējamo rīcību un tās pamatojumu.

Pēc visu avotu analīzes, izmantojot induktīvo metodi, izdarīti secinājumi par vispārīgām likumsakarībām. Savukārt ar deduktīvo metodi pēc vispārīgām atziņām, piemēram, par cilvēktiesību nodrošināšanas prasībām, izdarīti secinājumi par to individuālajiem aspektiem procesos par noziedzīgi iegūtu mantu.

Tiesību zinātnē pētījumi nevar tikt veikti bez tiesību normu interpretācijas metodēm – konkrēto jautājumu regulējums jāanalizē gan gramatiski, gan vēsturiski, gan sistēmiski, gan teleoloģiski. Vēsturiskā metode gan izmantota

nedaudz, jo par temata pamatjautājumiem juridiskās diskusijas pamatā notikušas tikai šajā gadsimtā, tāpēc autoru loks nav pārāk plašs. Vēsturiskajā analizē izmantota paša autora pieredze, kas uzkrāta, vadot Kriminālprocesa likuma (turpmāk arī – KPL) projekta izstrādes darba grupu 2000.–2004. gadā un turpmākajos gados piedaloties Tieslietu ministrijas izveidotajā pastāvīgajā darba grupā KPL pilnveidošanai.

1.5. Darba rezultātu aprobācija

Darba autors pētījuma rezultātus ir prezentējis konferencēs un publikācijās. Pēdējos sešos gados autors ir uzstājies ar 6 referātiem starptautiskās un 3 referātiem nacionālās zinātniskās konferencēs. Piemēram, 2023. gada februārī Latvijas Universitātes 81. starptautiskā zinātniskā konferencē ar referātu “Izmeklētāja tiesības un pienākumi, uzsākot procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, un aizskarto personu tiesību ievērošana”; 2021. gada oktobrī Latvijas universitātes Juridiskās fakultātes 8. starptautiskā zinātniskā konferencē “Jaunā tiesiskā realitāte: Izaicinājumi un risinājumi” ar referātu “Mantas konfiskācija bez notiesājoša sprieduma”.

Autora apsvērumi un secinājumi par problēmjautājumiem saistībā ar noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas (bez notiesājoša sprieduma) ir prezentēti 16 zinātniskās publikācijās:

- 1) Kūtris G. Obligātuma un lietderīguma principi kriminālprocesā. Lietuva. Igaunija. *Grām.*: Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincips. Zin. red. Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2023;
- 2) Kūtris G. Taisnīgums un nevainīguma prezumpcija procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*, 2022. gada 6. decembris, Nr. 49 (1263);
- 3) Kūtris G. Satversmes 105. pantā garantēto tiesību aizsardzības efektivitāte tiesā pirmstiesas kriminālprocesa laikā. *Grām.*: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2022;
- 4) Kūtris G. Kas atbild par likuma taisnīgu piemērošanu. *Jurista Vārds*, 2021. gada 16. marts, Nr. 11 (1173);
- 5) Kūtris G. Kriminālprocesuālā, civilprocesuālā un administratīvi procesuālā konfiskācija. *Grām.*: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2021;
- 6) Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.*: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020;

- 7) Kūtris G. Iesaldēšana, arestēšana un konfiskācija: cilvēktiesības un kriminālprocesa intereses bankas kontos. *Jurista Vārds*, 2020. gada 29. septembris, Nr. 39 (1149);
- 8) Kūtris G. 356.–360. panta komentāri. *Grām.*: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019;
- 9) Kūtris G. Tiesības uz īpašumu un īpašuma konfiskācija. *Grām.*: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019;
- 10) Kūtris G. Mantas konfiskācija un nevainīguma prezumpcija. *Grām.*: Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I. Latvijas universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019;
- 11) Kūtris G. Cilvēktiesību ievērošana mantiskajos jautājumos kriminālprocesā. *Grām.*: Centrāleiropas un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018;
- 12) Kūtris G. Noziedzīgi iegūta piespiedu atsavināšana. *Grām.*: Autoru kolektīvs. Juridisko personu publiski tiesiskā atbildība: aktualitātes, problēmas un iespējamie risinājumi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018;
- 13) Kūtris G. Speciālās konfiskācijas aktualitātes kriminālprocesā. *Grām.*: Ārvalstu investīcijas: Kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016;
- 14) Kūtris G. Good Faith Recipient of Criminally Acquired Property: Two Laws and Two Solutions. *In: The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space. International Scientific Conference, 4–5 October, 2012 at the University of Latvia, Faculty of Law.* Rīga: University of Latvia Press, 2012;
- 15) Kūtris G. Process par noziedzīgi iegūtu mantu: tiesiskais regulējums Eiropā un problemātika. Procedures Related to Criminally Acquired Property: Legal Regulations and Issues in Europe. *Grām.*: Tiesību harmonizācija Baltijas Jūras reģionā pēc ES paplašināšanās. 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012;
- 16) Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*, 2007. gada 17. aprīlis, Nr. 16 (469).

Saistībā ar pētījuma jautājumiem autors kā pieaicinātā persona ir sniedzis piecus atzinumus Satversmes tiesai: (1) lietā Nr. 2022-32-01 “Par Kriminālprocesa likuma 124. panta sestās daļas, 125. panta trešās daļas un 126. panta 3.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam un otrajam

teikumam”; (2) lietā Nr. 2022-01-01 “Par Kriminālprocesa likuma 627. panta ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”; (3) lietā Nr. 2021-44-01 “Par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”; (4) lietā Nr. 2021-18-01 “Par Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturtās daļas un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam” un (5) lietā Nr. 2016-07-01 “Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam”.

1.6. Promocijas darba apjoms un struktūra

Promocijas darba saturs ir iekļauts 180 lappusēs un izklāstīts sešās nodaļās.

Pirmajā nodaļā autors analizē procesā par noziedzīgi iegūtu mantu lietoto tiesību institūtu – manta, mantas īpašnieks, noziedzīgi iegūta manta, process par noziedzīgi iegūtu mantu un rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu – būtību, lai piedāvātu to vienotu izpratni darba turpmākajās nodaļās.

Otrajā nodaļā aplūkotas starptautisko dokumentu rekomendācijas konfiskācijai bez notiesājoša sprieduma, kā arī piedāvāts pārskats par dažādu valstu pieredzi saistībā ar mantas konfiskācijas iespējām pirms personas notiesāšanas. Latvijā notiekošais process par noziedzīgi iegūtu mantu – tā vēsture, procesa uzsākšanas pamats, pierādīšanas pienākums un pierādīšanas apjoms – tiek analizēts darba trešajā nodaļā.

Darba ceturtajā nodaļā izvērtēts sevišķajam procesa īpaši aktuālu cilvēktiesību nodrošinājums – tiesības uz īpašumu, tiesības uz taisnīgu tiesu un nevainīguma prezumpcija. Savukārt piektajā nodaļā analizēta valsts rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu, to atdodot īpašniekam vai konfiscējot.

Darba sesto nodaļu autors ir veltījis rekomendācijām par procesuālā regulējuma pilnveidošanu noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai bez personas notiesāšanas. Šajā nodaļā, kā arī darba Pielikumā Nr. 1. ir piedāvāti konkrēti Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma grozījumu projekti, kā arī sniegta to nepieciešamības īsa anotācija.

Darba kopsavilkumā ir apkopoti autora izdarītie secinājumi un izteiktie priekšlikumi par pētījumā analizētajiem jautājumiem.

2. PROMOCIJAS DARBA KONSPEKTĪVS IZKLĀSTS

2.1. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistīto tiesību institūtu būtība

Lielākā daļa noziedzīgo nodarījumu tiek izdarīti ar mērķi gūt kādu mantisku labumu. Attiecīgi likumos tiek runāts par šā mantiskā labuma jeb mantas atrašanu, iesaldēšanu, konfiscēšanu un citādu rīcību ar to. Lai gan Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā nav sniegts **mantas definējums**, vienotu izpratni nodrošina Civillikuma skaidrojums – ar mantu saprot visu to naudā novērtējamo tiesību kopību, kas pieder zināmam subjektam.³ Tas ir loģiski, jo noziedznieks ir ieinteresēts iegūt kaut ko tādu, kam ir noteikta, naudā izsakāma tirgus vērtība.

Protams, ķermeņa lieta ir vieglāk izprotama, novērtējama un realizējama. Taču nav pamata apšaubīt, ka persona noziedzīga nodarījuma rezultātā uzreiz var arī neiegūt pašu mantu (ķermeņa lietu), bet var iegūt tiesības uz šo mantu, tostarp arī prasījuma tiesības uz to (bezķermeņa lieta). Vēlāk persona šīs tiesības var izlietot par labu sev, proti, iegūt pašu mantu. Šādā gadījumā kriminālprocesa gaitā nav iespējams fiksēt konkrētu mantu kā ķermeņa lietu, kas būtu iegūta noziedzīgi. Taču tiesībām uz mantu ir noteikta vērtība un dažkārt tā pat ir noteikta kādā līgumā.

Manta parasti kādam pieder jeb, citiem vārdiem sakot, ir kādas personas īpašumā. Noziedzīga nodarījuma rezultātā manta iziet no īpašnieka, t. i., tiesīgā valdījuma un nonāk prettiesīgā citas personas valdījumā. Bieži vien šī “cita persona” mantu uzskata par savu īpašumu un tas tiek noformēts arī *de jure*. Salīdzinoši: Krimināllikuma 70.¹¹ panta pirmajā daļā skaidrots, ka “Noziedzīgi iegūta manta ir jebkāds ekonomisks labums, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonācis noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā.” Tomēr šajā normā ar īpašumu vai valdījumu būtu jāsaprot attiecības *de facto*. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 105. pants dod **personai tiesības tikai uz likumīgi iegūtu īpašumu**, taču nedod tiesības uz mantu, kas iegūta noziedzīga nodarījumā rezultātā.⁴

Līdzīgs vērtējums attiecināms arī uz trešo personu, kura šādu mantu ir ieguvusi no noziedznieka, pat ja šī persona rīkojusies labticīgi. To ievērojis arī likumdevējs, KPL 360. pantā paredzot, ka pie trešās personas atrasta noziedzīgi

³ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 23. lpp.

⁴ Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01, 8. punkts.

iegūta manta ir atdodama pēc piederības īpašniekam vai likumīgajam valdītājam. Tātad noziedzīgi iegūta manta var tikt atrasta, izņemta un konfiscēta mantas faktiskajam īpašniekam vai valdītājam, kas var būt pats noziedzīgā nodarījuma izdarītājs vai kāda trešā persona, kura sevi uzskata par īpašnieku, taču juridiski tai šādu tiesību uz mantu nav.

Visos skaidrojumos par mantu, kas pie personas ir nonākusi noziedzīga nodarījuma rezultātā vai kas radusies šādas mantas tālākas izmantošanas rezultātā, tiek minēta saikne starp noziedzīgu nodarījumu un konkrētu mantu, bet attiecībā uz tās tālāko izmantošanu vai nestajiem augļiem – ka izmantota vai augļus nesusi tieši šī primāri noziedzīgā manta. Tātad mantas noziedzīgā izcelsme ir jāpierāda atbilstoši kriminālprocesa vispārīgiem nosacījumiem par pierādīšanas pienākumu. Par šādas mantas noziedzīgo izcelsmi kriminālprocesa gaitā ir jābūt gūtiem pierādījumiem, tāpēc to mēdz saukt par **pierādīto noziedzīgi iegūto mantu**.⁵

Ja normatīvais regulējums paredz iespēju par noziedzīgi iegūtu atzīt mantu tāpēc, ka tā pieder personai, kura ir izdarījusi noteikta veida noziegumus (Krimināllikuma 70.¹¹ panta otrā un trešā daļa), to dēvē par **prezumēto noziedzīgi iegūto mantu**. Taču gan tiesu praksē, gan doktrīnā dominē pamatots viedoklis, ka process par noziedzīgi iegūtu mantu nevar notikt par prezumēto mantu, jo šajā procesā netiek vērtēta personas vaina un tajā tiek izdalīti tikai tie materiāli, kas attiecas uz mantu, nevis uz personas vainu.⁶

Noziedzīgi iegūto mantu raksturojošās pazīmes var būt visai daudzveidīgas, tāpēc vienots definējums var būt tikai aprakstošs. Kopējais noziedzīgi iegūtas mantas raksturojums būtu tāds, ka tā ir manta jeb ekonomisks labums, ko kāda persona tieši vai netieši ieguvusi noziedzīga nodarījuma rezultātā vai šādas mantas izmantošanas rezultātā.

Cauri visiem laikmetiem bez īpašām diskusijām kā loģiska un saprotama ir vispārārtīta noziedzīgi iegūtas mantas atņemšana vainīgajam, kas notiek **reizē ar personas notiesāšanu**. Tikai Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvā 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu

---

⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums Latvijā un Eiropas Savienībā, tās izpildes mehānisma efektivitātes nodrošināšana. Pētījums, 2010. gads. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [aplūkots 02.05.2023.]

⁶ Kūtris G. Komentārs Kriminālprocesa likuma 356. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 953. lpp.; Stukāns J. Prezumētā noziedzīgi iegūtā manta un procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošana. *Jurista Vārds*, 2020, 2. jūnijs Nr. 22 (1132). 22. lpp.

un konfiskāciju Eiropas Savienībā⁷ pirmo reizi tiek izteikts aicinājums ieviest konfiskāciju **pirms notiesājošā sprieduma** “vismaz tad, ja tas nav iespējams aizdomās turētās vai apsūdzētās personas slimības vai bēgulošanas dēļ”. Latvijā šāda iespēja Kriminālprocesa likumā bija ieviesta jau 2005. gadā, turklāt bez ierobežojošiem nosacījumiem.

Tāpat **process par noziedzīgi iegūtu mantu** ir analizējams kā tāds process, kurā pirms galīgā nolēmuma par personas vainu, tiek izlemts atsevišķs kriminālprocesa jautājums – vai manta ir iegūta šā noziedzīgā nodarījuma rezultātā (*non-conviction-based confiscation*, arī *actio in rem*)⁸ un kāda būs turpmākā rīcība ar šo mantu.

Starptautiskajā aprītē attiecībā uz rīcību ar noziedzīgi iegūtu mantu kā atslēgas vārds tiek lietots vārds “konfiskācija”. Arī Direktīvas 2014/42/ES 2. pantā “konfiskācija” skaidrota kā “īpašuma galīga atņemšana, ko tiesa norīkojusi saistībā ar noziedzīgu nodarījumu”. Saskaņā ar Latvijas likumiem, atņemot kādai personai pie tās atrasto noziedzīgi iegūto mantu, turpmākā rīcība ar šo mantu var būt divējāda: ja manta savulaik bija noziedzīgi atsavināta tās īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, tā ir jāatdod šim cilvēkam, kas kriminālprocesā parasti ir cietušais, – **restitūcija**, vai otrs risinājums – noziedzīgi iegūtā **konfiskācija**, kas nozīmē tā bezatlīdzības atsavināšanu valsts labā.

2.2. Pasaules pieredze attiecībā uz mantas konfiskācijas iespējām pirms personas notiesāšanas

Eiropas Padomes 1990. gada Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju⁹ komentāros skaidrots, ka lēmumi par konfiskāciju var tikt pieņemti dažādu procesu ietvaros, kuros jautājumu par konfiskāciju skata **atsevišķi no galvenā kriminālprocesa**, kurā tiek pierādīta personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.¹⁰ Savukārt

---

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā. Pieņemta 2014. gada 3. aprīlī. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042> [aplūkots 02.05.2023.]

⁸ Alanga F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. *European Journal on Criminal Policy and Research*. Volume 21(4), 2014, July 5th.

⁹ Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Pieejama: https://www.coe.int/en/web/conventions/fulllist//conventions/treaty/141/signatures?p_auth=UAEDfX99 [aplūkots 02.05.2023.]

¹⁰ Explanatory Report to the Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime, 08.11.1990., p. 5. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoRMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cb5de> [aplūkots 02.05.2023.]

ANO 2000. gada Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību¹¹ aicina valstis izskatīt iespēju **prasīt, lai likumpārkāpējs pierāda, ka, iespējams, noziedzīgi iegūtie līdzekļi, kas būtu konfiscējami, ir likumīgi iegūti**. Tomēr abos dokumentos konfiskācija bija domāta kā rīcība pēc personas vainas konstatēšanas (notiesājošā spriedumā vai pēc tā pieņemšanas).

Direktīva 2014/42/ES ir aptverošākais dokuments, kurā mēģināts definēt jēdzienu “konfiskācija bez notiesājoša sprieduma”, taču īsti jeb līdz galam tas nav izdevies. Tomēr šī direktīva vismaz norāda tos gadījumus, kad konfiskācija bez notiesājoša sprieduma tiek uzskatīta par samērīgu ar sasniedzamo mērķi, t. i., gadījumus, kad aizdomās turētā vai apsūdzētā persona nevar piedalīties lietas iztiesāšanā, jo ir slima vai bēguļo. Šeit jāatzīmē, ka Latvijā KPL 59. nodaļa paredz krietni plašākas iespējas.

Attiecībā uz konfiskāciju bez notiesāšanas Eiropas Komisija 2021. gadā sniedza Paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES Organizētās noziedzības novēršanas stratēģiju 2021.–2025. gadam, kurā aicināja apsvērt konfiskācijas pasākumus, kuru pamatā nav notiesājoša sprieduma, jo tie var veicināt konfiscēto līdzekļu apjoma pieaugumu, ja, piemēram, iegūtos līdzekļus nav iespējams sasaistīt ar spriedumu krimināllietā.¹² Tomēr Komisija nav sniegusi kvantitatīvu analīzi par dažādo režīmu efektivitāti.

Vēsturiski pirmie speciālie likumi, kas paredzēja konfiskācijas iespējas bez notiesāšanas, tika pieņemti anglosakšu tiesību (*common law*) sistēmas valstīs. 2000. gadā ASV Kongress pieņēma Aktīvu civilās konfiskācijas reformas likumu¹³ (*Civil Asset Forfeiture Reform Act*), 2002. gadā līdzīgus likumus pieņēma Austrālijā, Apvienotajā Karalistē, arī Kolumbijā. Taču prakse ir pierādījusi, ka šādi likumi darbojas arī kontinentālās Eiropas tiesību sistēmās. Piemēram, Bulgārija 2006. gadā ieviesa Īrijas modeli – civiltiesisko konfiskāciju pēc notiesāšanas, ko 2012. gadā modificēja uz “bez notiesāšanas”.¹⁴ Ar dažādiem nosacījumiem saistīta, bet mantas civiltiesiska atsavināšana pēc noziedzīgās darbības

¹¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/25044-par-apvienoto-naciju-organizācijas-konvenciju-pret-transnacionaloorganizeto-noziedzibu> [aplūkots 02.05.2023.]

¹² Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES Organizētās noziedzības novēršanas stratēģiju 2021.–2025. gadam. 14.4.2021., 3.1. punkts. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52021DC0170> [aplūkots 02.05.2023.]

¹³ Civil Asset Forfeiture Reform Act : ASV likums. Pieejams: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-106hrpt192/html/CRPT-106hrpt192.htm> [aplūkots 02.05.2023.]

¹⁴ Kolarov T. Historic analogs of civil confiscation of unexplained wealth – the case of Bulgaria. In: *Journal of Financial Crime*, Vol. 27, No. 2, 2020, P. 565.

konstatēšanas zināma arī citās Eiropas valstīs, piemēram, Itālijas Antimafijas likums, Francijas Krimināllikums pēc 2010. gada grozījumiem u.c.¹⁵

Apvienotās Karalistes Valdības 2018. gadā izdotajās Vadlīnijās ir skaidri noteikts, ka civiltiesiskās piedziņas process Augstajā tiesā var tikt piemērots gadījumos, kad vienīgās zināmās kriminālās darbības notikušas ārvalstīs, kad aizdomās turētais vairs neatrodas valsts jurisdikcijā, kad nav pietiekami daudz pierādījumu kriminālvajāšanas turpināšanai vai kad uzsāktā kriminālvajāšana nav rezultējies ar notiesājošu spriedumu.¹⁶ Tomēr uz to jālūkojas piesardzīgi. Aplūkotajā procesā konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma pēc būtības var uzsākt neveiksmīgas kriminālvajāšanas dēļ. Savukārt skaidrā nauda un banku kontos esošā nauda var tikt konfiscēta administratīvi, bez tiesas īstenotas kontroles, ja vien persona neceļ iebildumus pret “konfiskācijas paziņojumu”. Turklāt visās ar notiesājošu spriedumu nesaistītajās konfiskācijas lietās tiek piemērota civilprocesuālā kārtība.¹⁷

Savukārt Eiropas valstīs, ievērojot Direktīvas 2014/42/ES prasības, normatīvais risinājums nav būtiski mainījies. Eiropas Komisija ir atzinusi, ka ir pietiekama pat tiesvedības *in absentia* pastāvēšana (Beļģija, Igaunija, Nīderlande, Slovākija), lai nodrošinātu atbilstību direktīvas 4. panta otrajai daļai. Ja Austrijā un Maltā konfiskācija bez notiesāšanas atļauta tikai apsūdzētā saslīmšanas vai aizbēgšanas gadījumā (direktīvas minimālās prasības), tad citās ES dalībvalstīs šādas konfiskācijas iespējas ar zināmiem nosacījumiem ir plašākas. Piemēram, Zviedrijā to saista arī ar noilguma iestāšanos, Grieķijā – ja likuma pārkāpējs ir miris vai citādi tiek izbeigts kriminālprocess. Bulgārijā un Slovēnijā ir ieviestas procedūras, kas ļauj aktīvus konfiscēt civilprocesā.

Saistībā ar Bulgārijas nacionālo regulējumu Eiropas Savienības tiesa ir pieņēmusi vairākus prejudiciālos nolēmumus.¹⁸ Tomēr visai kritisks Bulgārijas civiltiesiskās konfiskācijas vērtējums dots ECT 2023. gada 26. septembra spriedumā

---

¹⁵ Pētījumu par vairāku valstu normatīvo regulējumu skat. arī: Hamilton B.A. Comparative Evaluation of Unexplained Wealth Orders. Final Report. 2011. Pieejams: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/237163.pdf> [aplūkots 02.05.2023.]; Stukāns J. Mantas atzīšanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika. Promocijas darbs. Rīga: RSU, 2019, 25. lpp. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Stukans_promocijas_darbs_LV.pdf [aplūkots 01.08.2022.]

¹⁶ United Kingdom Government Guidance (2018) The Proceeds of Crime Act 2002 (POCA) Guidance Under Section 2A. Pieejams <https://www.gov.uk/government/publications/the-proceeds-of-crime-act-section-2a/the-proceeds-of-crime-act-section-2a-accessible-version> [aplūkots 02.05.2023.]

¹⁷ The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P. 13. Pieejams: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [aplūkots 02.05.2023.]

¹⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2020. gada 19. marta spriedums lietā C-234/18 “AGRO IN 2001” un 2021. gada 28. oktobra spriedums lietā C-319/19.

lietā Jordanovs u.c. pret Bulgāriju, kurā tika atzīts ECK Pirmā protokola 1. panta pārkāpums.¹⁹

Arī Lietuvā ilgstoši tika meklēti risinājumi cīņā pret personu iedzīvošanos noziedzīgu darbību rezultātā. Kriminālkodeksa 72. pants paredz tradicionāli zināmo mantas konfiskāciju, kas ietver iespēju pie noteiktiem apstākļiem konfiscēt arī pie trešās personas atrodošos konfiscējamo mantu. Taču ar 2020. gada 31. marta Civilās īpašuma konfiskācijas likumu²⁰ ir paredzēta iespēja likumā noteiktā civilprocesuālā kārtībā konfiscēt personai piederošu mantu, ja ir pamats uzskatīt, ka tā iegūta nelikumīgā ceļā un tās vērtība pārsniedz noteiktu summu. Šo procesu var vērst pret tādas personas mantu, kura ir turēta aizdomās, apsūdzēta vai notiesāta par noteikta veida noziegumiem, vai pret kuru krimināllietas ierosināšana ir atteikta vai ir izbeigta uz noteiktu nereabilitējošu apstākļu pamata, vai arī pastāv citi nosacījumi. Tomēr likuma 3. panta pirmā daļa noteic, ka procesu par mantas konfiskāciju nevar uzsākt, ja nav pieņemts galīgais nolēmums krimināllietā par predikatīvo noziegumu.

Kopumā var secināt, ka mantas konfiskācija bez notiesājoša sprieduma nav nekas unikāls nevienai valstij vai reģionam. Lai gan atšķirības starp katru sistēmu var būt būtiskas, tomēr var identificēt arī kopīgus elementus. Pirms jebkādas konfiskācijas vienmēr "aizdomīgais" īpašums tiek izņemts vai iesaldēts (piemērots arests). Visos gadījumos ir paredzēta arī attiecīgās personas informēšana, tostarp par tiesībām piedalīties procesā. Turklāt ir skaidrs, ka ir jābūt saprātīgam, ar pierādījumiem pietiekamam pamatojumam, lai varas iestādes apgalvotu, ka īpašums ir noziedzīgi iegūts vai neatbilst likumīgiem ienākumiem. Tāpat Eiropas Padomes eksperti atzīst, ka visos konfiskācijas veidos pastāv arī tiesas uzraudzība.²¹

Tomēr ir jāievēro, ka konfiskācija bez notiesāšanas tiek samērā plaši kritizēta juridiskajā literatūrā, galvenokārt nepietiekamo procesuālo garantiju dēļ, kā rezultātā pastāv visai augsts nepamatotu mantas konfiskācijas gadījumu risks. Piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs, kur šis modelis, kas pazīstams kā civiltiesiskās atsavināšanas (*civil forfeiture*) institūts, darbojas krietni ilgāku laiku, tas tiek plaši

---

¹⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedums lietā *Yourdanov and Others v. Bulgaria*, pieteikumi Nr. 265/7 un 26475/18, 129.-131. un 136.punkti. Pieejams: <https://laweuro.com/?p=21202> [aplūkots 15.10.2023.]

²⁰ Lietuvos Respublikos Civilinio turto konfiskavimo istatymas. [Lietuvos likums par mantas civiltiesisko konfiskāciju]. Pieņemts 31.03.2020. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411ea38ed97835ec4df6> [aplūkots 02.05.2023.] [aplūkots 15.10.2023.]

²¹ The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P. 13. Pieejams: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [aplūkots 02.05.2023.]

kritizēts kā prettiesisks un antikonstitucionāls.²² Tas nozīmē, ka katras nacionālās valsts likumi, kas attiecas uz konfiskāciju bez notiesāšanas, un to piemērošanas prakse prasa detalizētu izvērtējumu, lai novērstu iespējamās cilvēktiesību aizskārumus.

2.3. Process par noziedzīgi iegūtu mantu Latvijā

Mantas konfiskācija bez notiesājoša sprieduma Latvijas tiesību sistēmā tika iekļauta kā KPL 59. nodaļa (likumprojektam tika pievienota tikai uz otro lasījumu kā 53.A nodaļa). Skaidrojumu par sevišķā procesa nepieciešamību šā darba autors sniedza kā likumprojekta izstrādes darba grupas vadītājs: “nav noliedzams, ka noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana nereti ir sarežģīts un ilgstošs process. It īpaši tas raksturīgs kriminālprocesiem, kuros izmeklēšanas darbības jāveic vairākās valstīs. Turklāt aptuveni 30–40% nodarījumu tā arī paliek neatklāti [...] Lai samazinātu izņemtās noziedzīgās mantas uzglabāšanas izdevumus, kā arī lai ātrāk liegtu personām izmantot negodīgi iegūtos labumus, jautājums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un par tās konfiskāciju ir risināms krietni agrāk, negaidot galīgo nolēmumu par personas vainu.”²³

Lai gan KPL 59. nodaļā ir izdarīti vairāki grozījumi, tas tikai norāda, ka konfiskācija bez notiesāšanas ir jauns un vēl līdz galam neizstrādāts process. Grozījumu nepieciešamību izraisa gan Eiropas Savienības dokumenti, veidojot kopīgu politiku noziedzīgi iegūto līdzekļu efektīvākai izņemšanai no aprites, gan arī Satversmes tiesas spriedumos vai juristu diskusijās norādītā normu neatbilstība vispārējām cilvēktiesībām un Satversmes normām.

Latvijas likumā paredzētā konfiskācija bez notiesāšanas nav civiltiesiskā atsavināšana, tā nav ierobežota ar aizdomās turētā vai apsūdzētā prombūtnes gadījumiem un tā nav par neskaidras izcelsmes mantu. **Procesa** par noziedzīgi iegūtu mantu **mērķis** ir noformulēts KPL 626. pantā: “kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs”. Tas gan vairāk būtu uztverams kā papildus mērķis, jo galvenais tomēr ir noziedzīgi iegūtā konfiskācija. Īsāk sakot: ātrāk atrisināt vienu kriminālprocesa jautājumu – vai manta ir noziedzīgi iegūta un kā to izņemt no aprites. Juridiskajā literatūrā norādīts arī uz šādas konfiskācijas preventīvo mērķi, kas

²² Sk., piemēram: End Civil Forfeiture. Pieejams: <http://endforfeiture.com/>; End Policing for Profit. The Institute for Justice. Pieejams: <https://ij.org/endpolicingforprofit> [aplūkots 02.05.2023.]

²³ Kūtris G. Process par noziedzīgi iegūtu mantu: tiesiskais regulējums Eiropā un problemātika Procedures Related to Criminally Acquired Property: Legal Regulations and Issues in Europe. *Grām.*: Tiesību harmonizācija Baltijas Jūras reģionā pēc ES paplašināšanās. 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012., 199. lpp.

liedz personām jau pirms galīgā nolēmuma rīkoties ar noziedzīgi iegūtu mantu jeb baudīt nozieguma nestos labumus.²⁴

Minētā panta redakcija un tiesu prakse²⁵ norāda uz nepieciešamību konstatēt divus kumulatīvos kritērijus, lai varētu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu (**procesa uzsākšanas pamati**): (1) pierādījumu kopums un nespēja krimināllietu nodot tiesai saprātīgā laika periodā vai (2) pierādījumu kopums un neattaisnoto izdevumu risks.

Pierādījumu kopumam ir jādod pamats secinājumam, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Procesa rezultāts, protams, ir atkarīgs no trim komponentēm – pierādīšanas subjekta, pierādīšanas priekšmeta un pierādījumu pietiekamības jeb pierādīšanas sliekšņa. Taču nevar būt process par noziedzīgi iegūtu mantu, ja ir manta, bet tās noziedzīgā izcelsme nav pierādīta.

Kā otrs kritērijs procesa uzsākšanai ir iemesli, kuru dēļ krimināllietas nodošana tiesai saprātīgā laika periodā nav iespējama. Visbiežāk praksē norādītais iemesls ir aizkavēšanās ar tiesiskās palīdzības lūgumu izpildi. Tomēr kriminālprocesa ieilgšana starptautiskās sadarbības dēļ visai bieži rodas sakarā ar būtiski iekavētu tiesiskās palīdzības lūgumu nosūtīšanu. Šo darbu nereti veic izmeklēšanas aktīvā posma beigās, kad viss Latvijā izdarāmais ir pabeigts. Kā cits objektīvs iemesls būtu atzīstams kriminālprocesā veicamo darbu lielais apjoms. Tomēr būtu pamatoti par otro kumulatīvo kritēriju noteikt praksei atbilstošu situāciju: “krimināllietas nodošana tiesai laika periodā līdz mantas aresta termiņa beigām nav iespējama”. Tas novērstu nepieciešamību procesa virzītājam meklēt (izdomāt?) kādus traucējošos objektīvos apstākļus.

Kā nākamais kritērijs procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanai līdzās pierādījumu kopumam ir iespējamie būtiskie neattaisnotie izdevumi, kas var rasties saistībā ar mantas ilgstošo glabāšanu. Praksē analizējamais kritērijs var īstenoties tikai pie priekšmetiski liela apjoma izņemtās vai arestētās mantas, kā arī tad, ja šādas mantas glabāšanai nepieciešami īpaši apstākļi vai jānodrošina tās aprūpe (piemēram, dzīvnieki). Atsaukšanās uz šo kritēriju citos gadījumos būtu jāvērtē kritiski. Īpaši neloģiski šis pamatojums izskatās tajās lietās, kur arests ir piemērots finanšu līdzekļiem.

Esošais normatīvais regulējums nedod iespēju sevišķā procesa kārtībā konfiscēt noziedzīga nodarījuma izdarišanas priekšmetu. Šāds priekšmets kriminālprocesā tiek izņemts un atzīts par lietisko pierādījumu, tāpēc uz tā glabāšanu neattiecas mantas aresta termiņš, tomēr glabāšanas izdevumi dažkārt var būt

²⁴ Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*, 2007, 17. aprīlis, Nr. 16 (469), 4. lpp.; Kolomijceva J. Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas process par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*, 2009, 17. februāris, Nr. 7 (550). 18. lpp.

²⁵ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 6. marta lēmums lietā Nr. SKK-93/2008. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4054> [aplūkots 02.05.2023.]

nesamērīgi. Ņemot vērā to, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmets nenoliedzami ir ar noziedzīgu nodarījumu saistīta manta, kuras konfiskācija ir iespējama saskaņā ar KPL 59. nodaļu, precizējošs grozījums ir nepieciešams Krimināllikumā.

Tā kā procesu par noziedzīgi iegūtu mantu izdala no pamata kriminālprocesa, tad arī **pierādīšanas priekšmets** tajā ir daļa no kopīgā pierādīšanas priekšmeta. Sevišķajā procesā pierādāmo faktu kopums ir izsecināms gan no procesam par noziedzīgi iegūtu mantu izvirzītajiem uzdevumiem, gan arī no noziedzīgi iegūtas mantas skaidrojuma.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav būtiski, vai ir noskaidrota persona, kura ir izdarījusi noziedzīgo nodarījumu. Tātad subjekta pierādīšana šajā procesā nebūtu obligāta. Tas būtu svarīgi vienīgi tad, ja konfiskācijai virzītu prezumēto noziedzīgi iegūto mantu, taču tas tiesiski būtu iespējams izņēmuma gadījumos. Savukārt, ja nav svarīgi, vai ir zināms nodarījuma subjekts, nevar būt prasība pierādīt subjekta attieksmi pret nodarījumu. Tātad pierādīšanas priekšmetā paliek noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse, proti, vai ir bijusi darbība vai bezdarbība, kas atbilst kādam Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā norādītajam noziedzīgā nodarījuma sastāvam. Nepārprotami jābūt skaidram, kādas noziedzīgas darbības ir notikušas, jo tikai tās var radīt noziedzīgi iegūtu mantu.

Dažkārt tas varētu nebūt pietiekami. Piemēram, kriminālprocesos par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu būtu nepamatoti atzīt kādas darbības par noziedzīgām tikai tāpēc, ka ar kaut kādiem finanšu līdzekļiem ir veiktas darbības, kas atbilst tipiskām legalizācijas pazīmēm. Mantas izcelsmi neizskaidro ar to veiktās darbības. Pie šā noziedzīgā nodarījuma sastāva jāatceras, ka legalizēšana kā noziegums ir atzīstams tikai ar noziedzīgi iegūtu mantu, tāpēc mantas noziedzīgajai izcelsmei jau ir jābūt pierādītai.

Pēc noziedzīga nodarījuma notikuma pierādīšanas kā otrs pierādīšanas priekšmetā ietilpstošais apstāklis ir cēloņsakarība jeb saiknes pastāvēšana starp noziedzīgajām darbībām un konkrētu mantu. Tas īpaši aktuāli būtu gadījumos, kad noziedzīgi iegūtā manta atrasta pie trešās personas.

Pierādīšanas process ir uzbūvēts tā, ka vispirms vai nu likums kaut ko prezumē kā pierādītu (fakta legālā prezumpcija), vai arī procesa virzītājs visai ticami pierāda savu izvirzīto apgalvojumu. Nākamajā solī, ja persona tam nepiekrīt, tai ir tiesības savu nepiekrīšanu paust skaļi un sniegt tam ticamu pamatojumu. Tas nozīmē: ja apsūdzības puse savu darbu ir pienācīgi izpildījusi, pierādīšanas nasta tiek pārliekta personai, ja vien tā neizvēlas klusēšanas taktiku.

Pierādīšanas pienākuma pārnešana uz personu ir pieļaujama saprātīgās robežās. Taču nebūtu pieļaujama gadījumos, kad jautājums par mantas noziedzīgo izcelsmi attiecas uz apstākļiem, kas ir iekļauti apsūdzībā. Tas radītu situāciju, ka

apsūdzētajam, neatzīstot kāda mantiska noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, būtu pašam jāatspēko daļa no apsūdzības.

Likumā ierakstītais personas pienākums pierādīt mantas likumīgo izcelsmi tomēr nevar tikt uzskatīts par obligātu procesuālu pienākumu. Pirmkārt, to nevar uzskatīt par kriminālprocesuālu pienākumu, par kura nepildīšanu būtu piemērojama procesuālā sankcija. Likums nevar paredzēt un praksē nav iespējams izmantot kādu piespiedu mehānismu šī pienākuma izpildīšanai. Otrkārt, ikvienai personai kriminālprocesā ir tiesības neliecināt pret sevi un saviem tuviniekiem, bet personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir tiesības vispār klusēt. Treškārt, kriminālprocesos, kuros mantas noziedzīgā izcelsme veido noziedzīgā nodarījuma sastāvu (veido apsūdzības būtību), personai uzliktais pienākums pierādīt, ka mantai nav noziedzīga izcelsme, var veidot nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu.

Tomēr procesa virzītājam ir tiesības prasīt personai izskaidrot savu ienākumu izcelsmi arī bez īpašas likumā ierakstītas normas. Personai, savukārt, ir tiesības sniegt savu skaidrojumu un iesniegt to apliecinošus pierādījumus. Ja persona klusē vai sniedz nepatiesu informāciju, tas tikai nostiprina procesa virzītāja pierādījumu ticamību.

Kriminālprocesā tradicionāli ir pastāvējis viens **pierādīšanas standarts** – “ārpus saprātīgām šaubām”. Vērtējot pierādījumus to kopumā un savstarpējā sakarībā, secinājums par saprātīgu šaubu nepastāvēšanu ir jāizdara attiecībā uz ikkatru noziedzīgā nodarījuma pazīmi.²⁶ Kopš 2017. gada Kriminālprocesa likumā ir paredzēts arī cits pierādīšanas standarts – „iespējamības pārsvars” un tas ir attiecināms tikai uz mantas izcelsmes jautājumu. Tas nozīmē, ka jautājumā par mantas izcelsmi pietiek ar pamatojumu “visticamāk, ka” attiecīgais apstāklis tāds arī ir.²⁷

Direktīvas 2014/42/ES preambulas 20. apsvēruma un 5. panta 1. punkts, salīdzinot to ar 4. pantu, dod pamatu secinājumam, ka ir pieļaujams pazemināt pierādīšanas standartu tikai attiecībā uz mantas paplašināto konfiskāciju (Latvijā – prezumēto noziedzīgi iegūto mantu), kura pieder noteiktus noziegumus izdarījušai personai. Ja mantas izcelsme saistāma ar konkrēta noziedzīga nodarījuma notikumu (pierādītā manta), tad nodarījuma sastāvs prasa klasisko

---

²⁶ Jackson J. D., Summers S. J. *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions.* Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p. 202.

²⁷ Kūtris G. *Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. Grām.: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās.* Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 205.–206. lpp.

pierādīšanas standartu. Šādi secinājumi izdarīti arī citu zinātnieku darbos.²⁸ Lai gan ir arī cits viedoklis, proti, tā kā “konfiskācija bez notiesājoša sprieduma balstās uz varbūtības izvērtēšanu. [...] ņemot vērā, ka prasījums tiek vērst pret īpašumu kopumā, priekšroka būtu dodama civiltiesiskiem standartiem, kas ir zemāki par pierādīšanas standartu, atzīstot personu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.”²⁹

Pārlicinošāki tomēr ir argumenti, ka attiecībā uz pierādīto noziedzīgi iegūto mantu ir jābūt pietiekamam pierādījumu kopumam. Pirmkārt, nebūtu pamatoti atzīt, ka noziedzīga nodarījuma notikumu varētu pierādīt ar pierādījumu “iespējamības pārsvaru”. Tas tomēr ir fakts, kura esamība ir jāpierāda ārpus saprātīgām šaubām. Otrkārt, ja jau ir pierādīts noziedzīga nodarījuma notikums, tad tikpat skaidram ir jābūt “labumam”, ko devis vai radījis šis notikums. Procesā par noziedzīgi iegūto mantu nav nedz bijis paredzēts, nedz pieļaujams lemt par “iespējams” kādā citā noziedzīgā nodarījumā iegūto mantu, jo pamata kriminālprocesā, no kura tiek izdalīts sevišķais process, netiek izmeklēts šis “cits nodarījums” un attiecīgi par to arī nevar būt pierādījumi.

2.4. Cilvēktiesību nodrošinājums procesā par noziedzīgi iegūto mantu

Kriminālprocess savā būtībā ir radīts, lai no dažādiem apdraudējumiem aizsargātu ikvienas personas **tiesības uz īpašumu**. Tas ir valsts pienākums. Tomēr vienlaikus tieši šī pienākuma īstenošanas dēļ valsts kriminālprocesa ietvaros nereti iejaucas personas tiesību realizēšanā. Viena no valsts iejaukšanās formām ir īpašuma izmantošanas kontrole.³⁰ Īpaši izvērtējami ir to personu tiesību aizskārumi, kuras kriminālprocesā ir iesaistītas tikai tāpēc, ka ir iespējami noziedzīgas mantas turētāji – aizskartais mantas īpašnieks un citas jeb trešās personas.

---

²⁸ Vervaele J. A. E., De Zanger W. S. Procedural aspects of Confiscation. *In*: Bernardi A., Rossi F. Improving confiscation procedures in the European Union. Final publication of the research project “Improving Cooperation between EU Member States in Confiscation Procedures”. Napoli, 2019, p. 526; sk. arī Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi (II). *Jurista Vārds*, 10.10.2017., Nr. 43; Strada-Rozenberga K. Komentārs Kriminālprocesa likuma 124. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 419. lpp.; Baumanis J. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. *Jurista Vārds*, 19.02.2019., Nr. 7; Gribonika Ē. Pierādīšanas standarts un pienākums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās. *Jurista Vārds*, 02.02.2021., Nr. 5 (1167), 22. lpp.

²⁹ Stukāns J. Mantas atzišanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika. Promocijas darbs. Rīgas Stradiņa universitāte, 2019, 64., 66.–67. lpp.

³⁰ Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2002-01-03.

Mantas konfiskācija nenoliedzami vistiešāk skar personas tiesības uz īpašumu un personas tiesības uz taisnīgu tiesas procesu. Ja noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijai ir acīmredzams leģitīms mērķis un tā ir arī piemērota mērķa sasniegšanai, tas neizslēdz, ka procesā, kādā manta tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu un kā tiek atsavināta ar tiesas nolēmumu, var tikt pārkāptas Satversmes 105. pantā aizsargātās personas pamattiesības. Tāpēc nepieciešams skaidrs un efektīvs mehānisms, kādā persona var pierādīt, ka mantai, kura tiek pakļauta arestam, ir legāla izcelsme,³¹ lai konfiskācija būs atzīstama par atbilstošu tiesiskuma un taisnīguma prasībām.³²

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība.³³

Process par noziedzīgi iegūtu mantu būtu jāvērtē nevis pēc likuma normās ierakstītajām ārējām atšķirībām, kā to ir darījusi Satversmes tiesa,³⁴ bet gan pēc procesa būtības. Šis process risina to pašu jautājumu attiecībā uz mantu, kādu risinātu kriminālprocess vispārējā kārtībā, ja vien tas netiktu izdalīts atsevišķā lietvedībā. Tātad procesam izvirzītais uzdevums nav atšķirīgs – izlemt jautājumu par mantas izcelsmi. Var piekrist, ka sevišķā procesa ieviešanai kā tādai bija un ir savs specifiskais mērķis – atrisināt konkrēto jautājumu ātrāk, negaidot pamatprocesa izskatīšanu tiesā. Taču šo mērķi nedrīkst saistīt ar personas tiesību ierobežošanu. Viena un tā paša kriminālprocesuāla jautājuma risināšana tiesā nedrīkstētu atšķirties. It īpaši, ja šāda procesa uzsākšana ir atkarīga no procesa virzītāja subjektīvā lēmuma.

Lietas izskatīšanas procesā dalībnieku tiesībām jābūt taisnīgi līdzsvarotām (*fair ballance*), proti, katram ir jābūt nodrošinātām adekvātām iespējām izmantot procesuālos līdzekļus, neatrodoties nepamatoti nelabvēlīgākā stāvoklī kā citi procesa dalībnieki.³⁵

Vienu no problēmjautājumiem – **tiesības iepazīties ar lietas materiāliem** – varētu atrisināt, ja likumā *expressis verbis* uzliktu šo pienākumu procesa

---

³¹ Atsauce uz lēmumu lietā SKK-294/2019 sniegta: Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2019. gada decembris, Nr. 19, 165.–166. lpp.

³² Latvijas Republikas tiesībsarga 2021. gada 9. jūlija Atzinums pārbaudes lietā Nr. 2020-48-4AD, 3. punkts.

³³ Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs, zin. vad. prof. R. Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124. lpp.

³⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2017-10-01, 20.2. pkt.

³⁵ Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 67.

virzītājam un atļautu materiālus fiksēt ar tehniskiem līdzekļiem. Tas novērstu gan procesuālo neskaidrību, kad un kas iepazīstina ar lietas materiāliem, gan personas atkarību no procesa virzītāja subjektīvā ieskata, gan pārmetumus par nepietiekamo laiku, lai iepazītos ar lietas materiāliem. Tomēr, galvenais, tas novērstu tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpuma risku.

Tikpat aktuāls ir jautājums par personas **tiesībām vai pienākumu iesniegt pierādījumus** par mantas legālo izcelsmi. Šobrīd, kad šī fakta pierādīšanai ir ieviests civiltiesiskās pierādīšanas standarts, aizskartajam mantas īpašniekam, kurš ir sava veida “atbildētājs”, ir jābūt tiesībām savas intereses aizsargāt ar visiem likumā paredzētiem pierādījumiem, tostarp pieaicinot arī lieciniekus. Kritiski būtu jāvērtē procesa virzītāja prasība par ārvalstī radīta dokumenta oriģināla vai pēc normatīvajos aktos noteiktā dokumentu glabāšanas termiņa iesniegšanu, kas var būt objektīvi neizpildāma. Savukārt praksē sastopamā prasība par dokumentu iesniegšanu tikai valsts valodā vai ar tulkojumu valsts valodā³⁶ ir acīmredzamā pretrunā ar kriminālprocesā noteikto tiesvedības valodas principu.

Minētie, it kā nebūtiskie jautājumi, procesos par noziedzīgi iegūtu mantu ir jāvērtē no tiesību uz taisnīgu tiesu aspekta, proti, vai procesā iesaistītajai personai uzliktais pierādīšanas pienākums ir izpildāms bez īpaša apgrūtinājuma.

Ne mazāk svarīga prasība ir sevišķajā procesā nodrošināt aizskartā mantas īpašnieka tiesības “**pedalities katra** tiesā pārbaudāma **pierādījuma** attiecībā uz mantas izcelsmi tiešā un mutvārdos veiktā **pārbaudē**” (KPL 111.¹ pants). Iespējamā atruna, ka šīs tiesības attiecas tikai uz kriminālprocesu vispārējā kārtībā, būtu pretrunā tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi (Satversmes 91. pants). Tiesību ierobežojumam nav saskatāms nekāds pamatojums, kāpēc kriminālprocesā vispārējā kārtībā iztiesāšanas laikā aizskartā mantas īpašnieka tiesības būtu vērtējamas plašāk nekā sevišķajā procesā, ja iztiesāšanai nodotais jautājums par mantas izcelsmi abos gadījumos ir viens un tas pats, iesniegtie pierādījumi ir tie paši un tiesas nolēmums jeb mantas īpašniekam iespējamās sekas var būt tādas pašas.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver arī **tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu**. Nav noliedzams, ka valsts varai ir tiesības ar likumu noteikt, vai personai būs tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu vairākās tiesu instancēs.³⁷ Tomēr normatīvajā regulējumā ietvertā doma, kas pieļauj ierobežojumu pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu arī tad, ja tas ir pirmais rīkojums par mantas konfiskāciju, nav pamatots un neatbilst Satversmes 92. pantā garantētajām ikvienas personas tiesībām uz taisnīgu tiesu.

³⁶ Latvijas Republikas tiesībsarga 2021. gada 9. jūlija Atzinums pārbaudes lietā Nr. 2020-48-4AD, 3. punkts.

³⁷ Pieter van Dijk et. al (eds.) Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006, p. 564.

Varētu uzskatīt, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu netiek aizskartas no **nevainīguma prezumpcijas** izrietošās garantijas. Nevainīguma prezumpcija jau neattiecas uz mantu. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pēc būtības pat nav svarīgi, kas ir izdarījis noziegumu.³⁸

Tomēr potenciāls princips pārkāpums varētu rasties, ja procesā kā ar mantu saistītā persona tiek iesaistīta persona, kurai pamata kriminālprocesā ir tiesības uz aizstāvību. Tā kā mantas noziedzīgā izcelsme ir saistīta ar noziedzīga nodarījuma notikuma konstatēšanu, veidojas situācija, kurā ar mantu saistītajai personai, iesniedzot pierādījumus par mantas likumīgo izcelsmi, it kā ir jāpierāda savs nevainīgums. Turklāt šajā procesā, ja manta tiek atzīta kā noziedzīgi iegūta, tiesa savā konfiskācijas lēmumā ārpus saprātīgām šaubām atzīst, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums. Šāds lēmums savukārt ir saistošs arī pamata kriminālprocesā, kas hronoloģiski notiks vēlāk, kurā citam tiesas sastāvam nebūtu tiesības lemt citādi pat tad, ja netiktu pierādīta noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse.

Paralēli nevainīguma prezumpcijas jautājumam atklājas arī neskaidrais risinājums situācijai, kad sevišķajā procesā manta tiek atzīta par noziedzīgi iegūtu, bet pamata kriminālprocess tiek izbeigts vai pabeigts ar rehabilitējošu pamatojumu. Tiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, protams, ir galīgs, jo tas sakrīt ar prasību par tiesiskās stabilitātes principu. Tomēr kādai personai tiesības uz īpašumu ir atņemtas un tālāks procesuālais risinājums nav paredzēts. Šādos gadījumos būtu pamats procesa virzītājam uzlikt par pienākumu izvērtēt sevišķajā procesā pieņemtā lēmuma pamatojumu un, ņemot vērā kriminālprocesā konstatētos faktus, nolēmumā atkārtoti izlemt jautājumu par mantas izcelsmi un rīcību ar to.

2.5. Valsts rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu un personas tiesību aizsardzība

Pēc tiesas, prokurora vai procesa virzītāja nolēmuma par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu nākamais solis ir lēmums par turpmāko rīcību ar šo mantu. Valsts rīcību ar noziedzīgi iegūtu mantu varētu uzskatīt par skaidri noteiktu un bezproblēmu procesu, jo galvenais jautājums ir, cik tiesiski un pamatoti manta ir atzīta par noziedzīgi iegūtu. Tomēr šīs rīcības rezultātā var veidoties konfliktsituācijas, kuru korektai atrisināšanai nepieciešams izsvērts normatīvais regulējums.

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes pamatlēmumu 2001/220/TI, preambulas

---

³⁸ Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.*: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 205. lpp.

48. apsvērumus noteic, ka atgūstamais īpašums, kas konfiscēts³⁹ kriminālprocesā, būtu pēc iespējas ātrāk jāatdod noziegumā cietušajam, ja vien nepastāv ārkārtas apstākļi.

Ja pirms noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas mantai bija konkrēts īpašnieks vai likumīgais valdītājs, taisnīgs procesa risinājums būtu **mantas atdošana īpašniekam** (restitūcija). Vienlaikus tas var skart trešās personas – labticīgā ieguvēja (*bona fide*) tiesības, kurš iegādājies mantu, nezinot tās noziedzīgo izcelsmi. Labticīgo ieguvēju tiesību neaizskaramība ir bieži atrunāta starptautiskajos dokumentos,⁴⁰ taču Latvijas normatīvais regulējums aizstāv primāro cietušo.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valsts, aizsargājot divu personu likumīgi it kā vienādās tiesības uz vienu un to pašu īpašumu, par primāri aizsargājamām atzina cietušā tiesības, tas ir, tās personas tiesības, kurai īpašums bija atsavināts ar noziedzīgām darbībām.⁴¹ Nenoliedzami, taisnīguma atjaunošana ir viens no svarīgākajiem kriminālprocesa uzdevumiem. Turklāt kriminālprocess, ievērojot tam izvirzīto mērķi, nevar vienlaikus atrisināt jautājumus par labticīgumu ar noziegumu nesaistītajos civiltiesiskajos darījumos un par zaudējumu atlīdzināšanu trešajām personām. Iespējams, gadījumos, kad abas personas ir fiziskas personas, valstij, atjaunojot cietušā tiesības uz īpašumu, būtu jāatlīdzina zaudējumi labticīgajam ieguvējam un jāuzsāk zaudējumu piedziņas process pret vainīgo personu. Tas būtu analogi kā jebkurā citā kriminālprocesā, kad no vainīgās personas valsts labā tiek piedzīta noziedzīgi iegūtās mantas vērtība.

Noziedzīgi iegūtas **mantas konfiskācijas** rezultātā personai tiek atsavināti tādi labumi, kas tai nemaz nepienākas.⁴² Konfiskācijas būtība un procesuālā kārtība ir pietiekami skaidra, taču diskusijas var raisīt trešai personai piederošas mantas konfiskācija, paplašinātā mantas konfiskācija, noziedzīgi iegūtās mantas vērtības konfiskācija un noziedzīgi iegūtā nodalīšana no legāli iegūtā to sapludināšanas gadījumā.

Atšķirībā no cietušā tiesību restitūcijas konfiskācijas gadījumā pret trešās personas mantu nevar vērsties. Tas izriet no fakta, ka konfiskācijas gadījumos saduras indivīda intereses ar valsts interesēm. Salīdzinot valsts tiesības saņemt šādu mantu un trešās personas tiesības saglabāt to savā īpašumā, prioritāri ir aizsargājamas labticīgā ieguvēja tiesības.⁴³ Tomēr trešās personas manta var tikt

³⁹ Direktīva jēdzieniski nenodala konfiskāciju un restitūciju.

⁴⁰ Sk. ANO Pretkorupcijas konvencijas (Ņujorka, 31.10.2003.) 31. panta 9. punktu; Eiropas Padomes konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (Varšava, 16.05.2005.) 8. pantu.

⁴¹ Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2008-47-01, 20. punkts.

⁴² Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2011. gads, Nr. 3, 34. lpp.

⁴³ Kūtris G. Kriminālprocesa likuma 360. panta komentārs. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 971. lpp.

pakļauta konfiskācijai, ja notiek konfiscējamās mantas aizstāšana (noziedzīgi iegūtās mantas vērtības konfiskācija).

Aizstāšana kā risinājums (Krimināllikuma 70.¹⁴ pants) tomēr nevarētu notikt procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, jo panta trešās daļas ievadeikumā kā nosacījums ir norādīts “noziedzīgu nodarījumu izdarījušai personai nav citas mantas”. Tas nozīmē, ka ir jābūt kādam nolēmumam, kas atzīst personu par vainīgu nodarījumā, un to nevar izlemt procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

Paplašinātā konfiskācija gan var ietvert trešās personas mantas konfiskāciju. Pēc savas būtības tā arī ir *non-convicted-based-confiscation*,⁴⁴ jo trešās personas saistība ar kādu noziegumu nav pierādīta un konfiscējamās mantas cēloņsakarība ar kādu noziedzīgu rīcību arī nav pierādīta. Tomēr šāda paplašinātā konfiskācija iespējama tikai situācijā, ja ir konstatēti tās personas izdarīti noziegumi, par kuras mantu vai par kurai pietuvinātās personas mantu tiek lemts. Tātad to nevar izlemt pirmstiesas procesa stadijā un tas neattiecas uz procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.

Saistībā ar noziedzīgi iegūtu un legālu līdzekļu sapludināšanu nav šaubu, ka konfiskācijai var pakļaut mantu (līdzekļus) tikai noziedzīgi iegūto līdzekļu apmērā. Tas ir tikai papildus arguments, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu var konfiscēt tikai pierādītu noziedzīgi iegūtu mantu, turklāt precīzi aprēķinot noziedzīgi iegūto līdzekļu vērtību, kā arī šādu līdzekļu nestos augļus jeb peļņu. Tas izriet gan no ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību 12. panta 4. punkta, proti, ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir sajaukti ar īpašumu, kas iegūts no likumīgiem avotiem, tad šis īpašums, ir pakļaujams konfiskācijai līdz sajaukto līdzekļu aprēķinātajai vērtībai.⁴⁵

Lai gan Latvijas likumos šāds nosacījums nav ierakstīts *expressis verbis*, taču to varētu interpretācijas ceļā atvasināt no KL 70.¹⁴ panta trešās daļas “Ja noziedzīgi iegūta manta ir atsavināta, iznīcināta, noslēpta vai nomaskēta un to nav iespējams konfiscēt, var piedzīt konfiscējamās mantas vērtību.”

---

⁴⁴ Panzavolta M. Confiscation and the Concept of Punishment: Can There be a Confiscation Without a Conviction? *In: Chasing Criminal Money. Challenges and Perspectives on Asset Recovery in the EU.* K. Ligeti and M. Simonato ed. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 2017, P. 44–45.

⁴⁵ Līdzīga norma ietverta arī ANO Konvencijas pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti 5. pantā un Eiropas Padomes Konvencijas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju 5. pantā.

2.6. Rekomendācijas procesuālā regulējuma pilnveidošanai attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju bez personas notiesāšanas

“Tradicionālā – uz notiesāšanu balstīta – konfiskācija nenodrošina tiesībaizsardzības iestādes un tiesu iestādes ar nepieciešamiem un efektīviem instrumentiem, kas ļautu konfiscēt pietiekamu procentuālo daļu no organizētās noziedzīgās darbības ieņēmumiem. [...] Tāpat varētu būt pārāk grūti iegūtos īpašumus saistīt ar notiesājošu spriedumu krimināllietā. Vēl viens iemesls ir tas, ka dažkārt apsūdzētā notiesāšana nav iespējama viņa imunitātes, nāves, bēgšanas vai slimības dēļ.”⁴⁶ Taču ir skaidrs, ka jebkurš *non-conviction based* konfiskācijas modelis ES līmenī būtu jāpapildina ar stingrām procesuālām garantijām.⁴⁷

Direktīva 2014/42/ES paredz nelielu attīstību, ierosinot konfiskāciju bez notiesājoša sprieduma izmantot ļoti ierobežotos gadījumos (pat pietiek ar *in absentia* procesu). Tāpat Direktīva netiek attiecināta uz konfiskācijas pasākumiem ārpus kriminālprocesa konteksta, tomēr tas neliedz dalībvalstīm tos īstenot.

Latvijā kā iespējams risinājums varētu būt neskaidras izcelsmes mantas konfiskācija civilprocesuālā kārtībā. Tas būtu “neizskaidrojamas bagātības” konfiskācijas modelis. Personas mantas būtiska un neizskaidrojama pieauguma gadījumā noteikta valsts institūcija varētu griezties tiesā ar prasījumu par tādas mantas konfiskāciju, kas neatbilst personas likumīgajiem ienākumiem. Savukārt aizskartajam mantas īpašniekam šajā procesā būtu iespēja pierādīt mantas legālo izcelsmi. Šādi nosacījumi pēc būtības sakrīt ar KL 70.¹¹ panta otrajā un trešajā daļā paredzēto prezumēto noziedzīgi iegūto mantu. Turklāt personas agrākā noziedzīgā darbība varētu būt kā viens no šādas bagātības riska faktoriem.

Tomēr pirmstiesas kriminālprocesa laikā paplašinātā jeb prezumētās noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija tiesiski būtu maz iespējama. Tāpēc ir pamats apgalvot, ka pirms personas notiesāšanas konfiscēt var noziedzīgi iegūtu mantu, kuras noziedzīgums tiek pierādīts. Turklāt tas tiek pierādīts ar kriminālprocesā gūtiem pierādījumiem. Tāpat nav noliedzams, ka kriminālprocesuālā konfiskācija, ko var īstenot vēl pirmstiesas procesa laikā, ir pietiekami efektīvs līdzeklis cīņā pret noziedzību. Turklāt saglabājot starptautiski izvirzītās augstās prasības personas tiesību aizsardzībai.

Dažādu konfiskācijas modeļu sajaukšana kriminālprocesā, lai tikai sasniegtu konfiskācijas mērķi, tomēr nav tiesiski attaisnojama. Kriminālprocesam raksturīgo principu “pielāgošana” izdevīgākajam modelim radītu personas pamattiesību nepieļaujamu aizskārumu.

⁴⁶ Analysis of non-conviction based confiscation measures in the European Union. Commission staff working document, p. 2. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2019/EN/SWD-2019-1050-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> [aplūkots 02.05.2023.]

⁴⁷ Ibid, p. 9.

Izanalizējot visu minēto par mantas konfiskācijas iespējām pirmstiesas kriminālprocesa laikā jeb konfiskāciju bez notiesāšanas, var secināt, ka tas ir praksē atzīts un pietiekami efektīvs līdzeklis noteiktu kriminālprocesiālu mērķu sasniegšanai. Vienlaikus ir nepieciešams precizēt likumā ietvertās normas, lai normatīvais regulējums, no vienas puses, nodrošinātu efektīvāku procesa par noziedzīgi iegūtu mantu norisi un, no otras puses, pilnvērtīgāk garantētu procesā iesaistīto personu tiesības.

3. PROMOCIJAS DARBA GALVENIE SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Pēdējos divdesmit gados nepārprotami ir pieaugusi starptautisko un nacionālo likumdevēju un praktiķu interese par to, kā veicināt pret noziedzīgo īpašumu vērsto pasākumu efektivitāti. Vienlaikus šis attīstības virziens ir saistīts ar prasību tiesību zinātnei atrast līdzsvaru starp noziedzības kontroles mehānismu efektivitāti un cilvēktiesību aizsardzību. Aktualizējoties cīņai pret korupciju, kā īpaši efektīvs līdzeklis tika atzīta konfiskācija bez notiesājoša sprieduma (*non-convicted-based-confiscation*).
2. Konfiskācija pirms notiesājoša sprieduma būtu iespējama, ja ir ierosināta krimināllieta par noziedzīgu nodarījumu, kas var būt par pamatu ekonomiska labuma gūšanai, un šādā kriminālprocesā varētu pieņemt notiesājošu spriedumu, ja aizdomās turētā vai apsūdzētā persona būtu varējusi stāties tiesas priekšā.
3. Latvijā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija kriminālprocesā bez notiesājoša sprieduma ir iespējama kopš 2005. gada 1. oktobra, kad stājās spēkā Kriminālprocesa likums. Konfiskācija nav ierobežota ne ar kādiem īpašiem nosacījumiem, bet galvenā prasība ir šāda – mantas noziedzīgajai izcelsmei jābūt pierādītai. Kriminālprocesa teorijā šāds process ir pazīstams kā process par mantu (*in rem*), atšķirībā no kriminālprocesa vispārējā kārtībā, kurā tiek risināts jautājums par personas vainu noziedzīgā nodarījumā (*in persona*). Šāds procesa veids nenoliedzami ir progresīvs.
4. Noziedzīgi iegūtu mantu raksturojošās pazīmes var būt visai daudzveidīgas, tāpēc vienots definējums varētu būt tikai aprakstošs. Kopējais noziedzīgi iegūtas mantas raksturojums būtu tas, ka tā ir mantā jeb ekonomisks labums, ko kāda persona tieši vai netieši ir ieguvusi noziedzīga nodarījuma rezultātā vai šādas mantas izmantošanas rezultātā.
5. Latvijā iespējams piemērot paplašināto mantas konfiskāciju (Krimināllikuma 70.¹¹ panta otrā un trešā daļa), proti, atzīt par noziedzīgi iegūtu mantu, kuras noziedzīgā izcelsme tieši netiek pierādīta (pierādīta tiek mantas īpašnieka saistība ar noziedzīgiem nodarījumiem). Šī paplašinātā konfiskācija Latvijā kriminālprocesa teorijā tiek saukta par prezumētās noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju.
6. Process par noziedzīgi iegūtu mantu norit pirmstiesas kriminālprocesa laikā, proti, kad pamata kriminālprocesā lieta par personas vainu vēl nav nodota tiesai. Līdz ar to procesā par noziedzīgi iegūtu mantu nevar tikt pierādīta un konstatēta kādas personas vaina noziedzīgā nodarījumā, bet var pierādīt noziedzīgā nodarījuma objektīvo izpausmi jeb attiecīgās darbības. Tādējādi

- procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmets ir noziedzīga nodarījuma notikums un konkrētās mantas saistība ar šo notikumu.
7. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu jeb “procesā par konfiskāciju bez notiesāšanas” nav tiesiska pamata prezumēt kādu mantu par noziedzīgi iegūtu jeb piemērot paplašināto konfiskāciju, jo šajā procesā netiek pierādīta personas vaina nozieguma izdarīšanā. Tātad šajā procesā nav piemērojama paplašinātā konfiskācija.
  8. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu noziedzīgā nodarījuma fakts ir jāpierāda ārpus saprātīgām šaubām un tāpat ir nepārprotami jāpierāda tas, ka manta ir iegūta no konkrētajām darbībām. Līdz ar to var secināt, ka pazemināta pierādīšanas standarta ievērošana pierādītās noziedzīgi iegūtās mantas pierādīšanā nav atzīstama par pamatotu. Tomēr tad, ja procesa virzītājs izpilda savu procesuālo pienākumu un pierāda mantas noziedzīgumu, mantas īpašniekam vajag tikai radīt saprātīgas šaubas par procesa virzītāja pierādījumiem un ar to būs pietiekami.
  9. Ņemot vērā procesa iespējamo efektivitāti un nepieciešamību novērst dažādus riskus, var paredzēt, ka noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija bez notiesājoša sprieduma attīstīsies divos virzienos: 1) kā atsevišķa tiesvedība pret pašiem nelikumīgi iegūtajiem līdzekļiem (*process in rem*) vai 2) kā tiesvedība attiecībā uz neizskaidrojamu bagātību – šajos procesos personas faktiskie īpašumi tiek salīdzināti ar tās deklarētajiem ienākumiem, lai atklātu nesakrītību, bet nav nepieciešams konstatēt saikni ar kādu predikatīvu noziedzīgu nodarījumu. Pirmais variants ir saistīts ar kriminālprocesu un tajā gūtajiem pierādījumiem, bet otrs variants ir pilnīgi neatkarīgs no kāda kriminālprocesa, lai gan valstīs, kas ieviesušas otro variantu (piemēram, Lietuvā), pārsvarā tomēr procesa iniciēšanai tiek prasīta kāda saistība ar kriminālprocesu.
  10. Ne-kriminālprocesuālai konfiskācijai ir vairākas priekšrocības, taču pastāv bažas par šā modeļa iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu, it īpaši situācijās, kad kriminālvajāšana nav bijusi veiksmīga. Tāpēc attiecībā uz šo virzienu vēl būtu jāizstrādā precīzas prasības, piemēram, par to, vai konfiskācija, kas gan nav sods, nepamatoti neaizskar personas tiesības uz īpašumu un vai procesā tiek nodrošinātas personas tiesības uz taisnīgu tiesu.
  11. Latvijā civiltiesisko mantas konfiscēšanas veidu varētu ieviest, it īpaši attiecībā uz prezumēto noziedzīgi iegūto mantu. Tomēr būtu jāievēro, ka ne visi kriminālprocesā gūtie pierādījumi varētu tikt izmantoti civilprocesā. Līdz ar to praksē gadījumos, ja primstiesas procesā ir noskaidrota šāda personai piederoša manta, racionālāk tomēr būtu piemērot paplašināto mantas konfiskāciju tajā pašā kriminālprocesā, kurā persona tiek notiesāta par konkrētiem noziegumiem.
  12. Ir pamats apgalvot, ka pirms personas notiesāšanas ir iespējams konfiscēt noziedzīgi iegūtu mantu, kuras noziedzīgums tiek pierādīts. Turklāt tas tiek

pierādīts ar kriminālprocesā gūtiem pierādījumiem, saglabājot starptautiski izvirzītās augstās prasības personas tiesību aizsardzībai.

13. Nav pamata noliegt, ka mantas konfiskācija aizskar personas tiesības uz īpašumu. No vienas puses, noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija pēc būtības it kā vispār neskar personas īpašuma tiesības, jo tai šādu tiesību uz konkrēto mantu nemaz nav. Tomēr līdz brīdim, kad stājas spēkā nolēmums par mantas noziedzīgo izcelsmi, personas tiesības uz šo īpašumu neviens vēl nav atcēlis.
14. Tiesības uz taisnīgu tiesu prasa, lai tiktu nodrošinātas procesā iesaistīto pušu līdzvērtīgas iespējas gan attiecībā uz personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem, gan tiesībām iesniegt pierādījumus, gan tiesībām piedalīties to pārbaudē. Nav pieļaujams tas, ka tiesa pieņem lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, pamatojoties uz tādiem pierādījumiem, kuri lietas dalībniekiem nav pieejami. Turklāt, ievērojot procesuālās līdztiesības principu, dalībniekiem ir jābūt vienādām tiesībām iegūt un tiesas sēdē izmantot dokumentu kopijas.
15. Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu valstij ir tiesības prasīt, lai persona, par kuras mantas izcelsmi tiek spriests, sniedz skaidrojumu par šīs mantas izcelsmi. Tomēr pieprasījumam jābūt samērojamam ar personas iespējām (dokumentu glabāšanas termiņi, ārvalstu institūciju iesaistīšana, dokumentu oriģinālu iegūšana utt.). Turklāt mantas izcelsmes pierādīšanu nevar uzskatīt par personas procesuālo pienākumu, bet gan par tiesībām aizstāvēt savas tiesības.
16. Nav pieļaujams tas, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu personai, kura pamata kriminālprocesā ir aizdomās turētais vai apsūdzētais, kā obligāts pienākums tiek izvirzīta prasība pierādīt mantas izcelsmi, it īpaši tad, ja šī manta ir noziedzīgā nodarījuma priekšmets. Nevainīguma prezumpcijas princips garantē personai tiesības klusēt un neliecināt pret sevi.
17. Valsts varai ir tiesības ar likumu noteikt, ka personai būs tiesības pārsūdzēt rikojumu par konfiskāciju, vai arī to liegt. Tomēr ar likumu nedrīkst ierobežot personas tiesības pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumu, ja tas ir pirmais rikojums par mantas konfiskāciju. Šāds ierobežojums neatbilst personas tiesībām uz taisnīgu tiesu.
18. Promocijas darbā konstatēto problēmu risinājumam tiek piedāvāts konkrēts Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma grozījumu likumprojekti:

Grozījumi Kriminālprocesa likumā

1. Izslēgt 125. panta trešo daļu.
2. Papildināt 356. pantu ar sesto daļu šādā redakcija:
“(6) Ja kriminālprocesā, saistībā ar kuru tika pieņemts lēmums šā likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā un manta tika atzīta par noziedzīgi iegūtu,

tiek pieņemts nolēmums par procesa pabeigšanu uz personu reabilitējoša pamata, procesa virzītājs izvērtē procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pieņemtā lēmuma pamatojumu, ņemot vērā kriminālprocesā konstatētos faktus, un nolēmumā atkārtoti izlemj jautājumu par mantas izcelsmi un rīcību ar šo mantu.”

3. Izteikt 360. panta otro, 2.¹ un trešo daļu šādā redakcijā:

“(2) Ja noziedzīgi iegūtu mantu atdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, tad trešajai personai, kas bija šīs mantas labticīga ieguvēja vai labticīga ķīlas ņēmēja, ir tiesības saņemt šīs mantas vērtību, kuru piedzen, ievērojot Krimināllikuma 70.¹⁴ panta otrajā un ceturtajā daļā noteikto.

(2¹) Ja noziedzīgi iegūta manta ir piekritīga valstij, to atstāj trešās personas īpašumā, ja tā ir šīs mantas labticīga ieguvēja. Noziedzīgi iegūtās mantas vērtību piedzen valsts labā, ievērojot Krimināllikuma 70.¹⁴ panta otrajā un ceturtajā daļā noteikto.

(3) Ja noziedzīgi iegūtu nekustamo īpašumu atsavina (trešajai personai), lai to atdotu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, atsavināšana pati par sevi nevar būt par pamatu prasīt to saistību pirmstermiņa izpildi, kuras nodrošinātas ar attiecīgo nekustamo īpašumu, vai uzskatīt, ka minētās saistības tiek pārkāptas.”

4. Izteikt likuma 59. nodaļu šādā redakcijā:

“59. nodaļa. Process par noziedzīgi iegūtu mantu

626. pants. Iemesls uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu

(1) Izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokuroram ir tiesības pirmstiesas kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pastāv šādi nosacījumi:

- 1) pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu;
- 2) krimināllietas nodošana tiesai laika periodā līdz mantas aresta termiņa beigām nav iespējama vai mantas uzglabāšana var radīt būtiskus neatbilstošus izdevumus.

(2) Izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu ir tiesības, izbeidzot kriminālprocesu uz personu nereabilitējoša pamata, izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu.

(3) Prokuroram ir tiesības, izbeidzot kriminālprocesu uz personu nereabilitējoša pamata, izdalīt no krimināllietas materiālus par tādas mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, uz kuru tiesības reģistrētas publiskajā reģistrā un šīs tiesības noziedzīgā nodarījuma rezultātā reģistrā ir grozītas, un uzsākt procesu.

627. pants. Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanas kārtība

- (1) Procesa virzītājs, pastāvot šā likuma 626. pantā minētajiem nosacījumiem, pieņem lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un nodot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu izlemšanai tiesai.
- (2) Lēmumā procesa virzītājs norāda:
  - 1) ziņas par faktiem, kas pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi;
  - 2) lietas materiālus, kuri pamato šīs daļas 1. punktā norādītos faktus un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu;
  - 3) kuras personas ir saistītas ar konkrēto mantu;
  - 4) kādu rīcību ar noziedzīgi iegūtu mantu viņš ierosina;
  - 5) cietušo, ja tāds ir;
  - 6) procesā par noziedzīgi iegūtu mantu iesaistīto un uz tiesu aicināmo personu paziņoto pasta vai elektronisko adresi sūtījumu saņemšanai.
- (3) Lēmumu un tam pievienotos materiālus procesa virzītājs nosūta rajona (pilsētas) tiesai pēc tam, kad par pieņemto lēmumu ir informējis personas, kuras saistītas ar mantu, un nodrošinājis tām iespēju iepazīties ar izdalītajiem materiāliem.

628. pants. Ar mantu saistīto personu informēšana

- (1) Procesa virzītājs šā likuma 627. pantā minētā lēmuma kopiju nekavējoties nosūta personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu, vai minēto personu pārstāvim vai aizstāvim, ja tāds ir, vienlaikus norādot:
  - 1) uz tiesībām personiski vai ar aizstāvja vai pārstāvja starpniecību piedalīties procesā par noziedzīgi iegūtu mantu;
  - 2) uz šā likuma 111.¹ panta pirmajā un otrajā daļā, izņemot tās 2. un 7. punktu, minētajām tiesībām;
  - 3) uz tiesībām iepazīties ar lēmumā norādītajiem lietas materiāliem vai ar procesa virzītāja piekrišanu saņemt šo materiālu kopijas.
- (2) Procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums. Procesa virzītājs ar mantu saistītās personas iepazīstina ar materiāliem, kas minēti lēmumā par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, nepieļaujot pierādījumos minēto personu pamattiesību apdraudējumu, nodrošinot sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot tā kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, no kura izdalīti materiāli. Procesa virzītājs pirms personas iepazīstināšanas ar lietas materiāliem vai pirms to kopiju izsniegšanas personai rakstveidā brīdina personu par ziņu neizpaušanu saskaņā ar šā likuma 396. pantu.

- (3) Personas iepazīstināšana ar lietas materiāliem var notikt, paziņojot tai par dokumentu pieejamību e-lietas portālā vai vienojoties ar personu par dokumentu pieejamības vietu un laiku. Laikā, kamēr persona iepazīstas ar lietas materiāliem, tai ir tiesības šos materiālus fiksēt ar tehniskajiem līdzekļiem.

629. pants. Tiesas process par noziedzīgi iegūtu mantu

- (1) Tiesnesis, saņēmis lēmumu par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu:
- 1) nosaka tiesas sēdes laiku un vietu;
  - 2) uzaicina uz tiesas sēdi procesa virzītāju un prokuroru, ja lēmumu pieņēmis izmeklētājs, kā arī šā likuma 628. panta pirmajā daļā minētās personas.
- (2) Tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā. Uzaicināto personu neierašanās nav šķērslis lēmuma par noziedzīgi iegūtu mantu pieņemšanai, ja ir ievērota šo personu uzaicināšanas kārtība. Ja šā likuma 628. panta pirmajā daļā minētajai personai ir pārstāvis vai aizstāvis, par tiesas sēdi var paziņot tikai pārstāvim vai aizstāvim.
- (3) Tiesas sēdē tiesas procesā iesaistītajām personām ir vienādas tiesības iesniegt pierādījumus un rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu jautājumu izskatīšanā, kuri radušies tiesas procesa gaitā.
- (4) Tiesa slēgtā tiesas sēdē veic pierādījumu pārbaudi, uzklauša procesa virzītāju, prokuroru, pārerās uzaicinātās un ieradušās personas, viņu pārstāvjus vai aizstāvjus.
- (5) Pēc procesa dalībnieku paskaidrojumu uzklauššanas tiesa pieņem lēmumu. Ja tiesa atzīst, ka šajā tiesas sēdē nav iespējams pieņemt lēmumu, tā nosaka datumu, kad lēmums būs sastādīts un pieejams tiesas kancelejā. Lēmumu sastāda ne vēlāk kā 10 dienu laikā.

630. pants. Tiesas lēmums procesā par noziedzīgi iegūtu mantu

- (1) Izskatot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu, tiesai jāizlemj:
- 1) vai manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu;
  - 2) vai ir zināms mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs;
  - 3) vai kādai personai ir likumīgas tiesības uz mantu;
  - 4) rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu.
- (2) Ja tiesa atzīst, ka mantas saistība ar noziedzīgu nodarījumu nav pierādīta vai mantas izcelsme nav noziedzīga, tā pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu.
- (3) Ja tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu tādā kriminālprocesā, kas izbeigts uz personu nereaabilitējoša pamata, tā papildus šā panta pirmajā daļā minētajam izlemj arī par mantas aresta atcelšanu.

- (4) Tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu arī tad, ja tiesai ir nodota tā krimināllieta, no kuras bija izdalīti materiāli procesam par noziedzīgi iegūtu mantu, un šajā procesā nav pieņemts galīgs lēmums.

631. pants. Tiesas lēmuma par noziedzīgi iegūtu mantu pārsūdzēšana

- (1) Tiesas lēmumu 10 dienu laikā var pārsūdzēt apgabaltiesā, sūdzību vai protestu iesniedzot rajona (pilsētas) tiesā.
- (2) Ja sūdzībai vai protestam tiek pievienoti jauni pierādījumi, tajā norādāms, uz kādiem apstākļiem tie attiecas un kādēļ šie pierādījumi netika iesniegti vai pārbaudīti rajona (pilsētas) tiesā.
- (3) Sūdzību vai protestu izskata tiesa triju tiesnešu sastāvā šā likuma 629. pantā noteiktajā termiņā un kārtībā, pirmo uzklusot sūdzības vai protesta iesniedzēju.
- (4) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630. pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams.
- (5) Izskatot sūdzību vai protestu, tiesa atceļ rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un nosūta materiālus jaunai izskatīšanai, ja:
- 1) konstatē kādu šā likuma pārkāpumu, kuru tiesa pati nevar novērst, vai
  - 2) atzīst, ka tās lēmums pēc būtības būs pretējs rajona (pilsētas) tiesas lēmumam.

Lēmums nav pārsūdzams.”

Grozījumi Krimināllikumā

1. Izslēgt 70.¹² pantu.
2. Papildināt 70.¹³ pantu ar 1.¹ daļu šādā redakcijā:
“(1¹) Ar noziedzīgu nodarījumu saistīta manta ir arī noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmets, tas ir, rīki un līdzekļi, kuri bija paredzēti vai tika izmantoti noziedzīga nodarījuma izdarīšanai.”

**UNIVERSITY
OF LATVIA**

FACULTY OF LAW

Gunārs Kūtris

**RECOGNITION OF PROPERTY
AS CRIMINALLY OBTAINED AND
HANDLING OF IT DURING PRE-TRIAL
CRIMINAL PROCEEDINGS**

SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the degree of Doctor of Law
Subfield of Criminal Law

Riga 2024

The doctoral thesis was carried out: at the Chair of Criminal Law Sciences, Faculty of Law, University of Latvia, from 2020 to 2023.

The thesis contains the introduction, six chapters, reference list and two appendices.

Form of the thesis: dissertation in law science, subfield of criminal law.

Supervisor : *Dr. iur.*, professor, **Ārija Meikališa**.

Reviewers:

- 1) **Annija Kārklīņa**, *Dr. iur.*, Prof., University of Latvia;
- 2) **Aldis Lieljuksis**, *Dr. iur.*, Assoc. prof., Riga Stradiņš University, Latvia;
- 3) **Gintaras Švedas** (*Gintaras Švedas*), *Dr. iur.*, Prof. habil., Vilnius University, Lithuania.

The thesis will be defended at the public session of the Doctoral Committee of Law Science, University of Latvia, at 15:00 on March 21, 2024, at Raiņa blvd. 19, Riga.

The thesis is available at the Library of the University of Latvia, Kalpaka blvd. 4.

The thesis is accepted for the commencement of the degree of Doctor of Law, on December 11, 2023 by the Doctoral Committee of Law Science, University of Latvia

Chairman of the Doctoral Committee _____ / Jānis Kārklīņš /

Secretary of the Doctoral Committee _____ / Agnese Šteinberga /

© University of Latvia, 2024

© Gunārs Kūtris, 2024

ISBN 978-9934-36-190-6

ISBN 978-9934-36-191-3 (PDF)

ANNOTATION

In criminal proceedings, property has been recognized as criminally obtained in all eras, but in the last twenty years, laws have provided for the possibility to decide this issue even during the pre-trial proceedings. Recognition of property as criminally obtained and its confiscation before a conviction is a relatively new institution not only in Latvian criminal procedural law, but also in other European countries. In addition, in recent years, new requirements have been set for the confiscation of property obtained by crime. Various solutions are devised to achieve them, but without sufficient scientific evaluation. The significant number of cases in the constitutional court also shows the complexity of the situation.

Recognizing property as criminally obtained before a person's guilt in a criminal offense has been proven, significantly affects a person's right to property. This is especially relevant in cases where property is expropriated to a third party. On the other hand, the obligation imposed by the law on a person to prove the origin of property borders on violating the principle of presumption of innocence, especially in criminal proceedings for the legalization of criminally obtained funds. Therefore, this aspect of human rights also requires a scientifically based solution.

The work has evaluated the processes of recognizing the criminal origin of property existing in other countries, their analysis in legal studies, judgments of constitutional courts and international courts. Based on the findings of the legal doctrine and the evaluation of the regulatory framework and court practice, the work offers scientifically based recommendations for the correct legal solution of practical problems, as well as proposals for improving the regulatory framework in Latvia. In this way, the theory of the criminal process and the scientific opinion about the possible procedural means to prevent crime by expropriating property obtained by crime are also developed.

In the countries of the world, there is no uniform mechanism for recognizing property as criminally obtained during pre-trial criminal proceedings (non-convicted-based-confiscation). Analyzing the possible options, evaluating their effectiveness, human rights guarantees and inclusion of the process in the national legal system, the work offers probably the most balanced solution to achieve the goal.

CONTENTS

1. GENERAL DESCRIPTION OF THE DOCTORAL THESIS	41
1.1. Relevance	41
1.2. Objective and Tasks	42
1.3. Research Questions and Main Arguments	42
1.4. Research Methods	44
1.5. Dissemination of the Research Results	45
1.6. The Scope and Structure of the Doctoral Thesis	48
2. SUMMARY OF THE DOCTORAL THESIS	50
2.1. The Nature of Legal Institutions Involved in Proceedings Regarding Criminally Acquired Property	50
2.3. Proceedings regarding Criminally Acquired Property in Latvia	56
2.4. Ensuring Human Rights in Proceedings Regarding Criminally Acquired Property	62
2.5. Actions of the State with Criminally Acquired Property and Protection of the Rights of a Person	66
2.6. Recommendations for the Improvement of Procedural Regulation Regarding the Confiscation of Criminally Acquired Property without Conviction	68
3. MAIN CONCLUSIONS AND PROPOSALS OF THE DOCTORAL THESIS	70
SOURCES OF SCIENTIFIC LITERATURE USED IN THE SUMMARY	78

1. GENERAL DESCRIPTION OF THE DOCTORAL THESIS

1.1. Relevance

Generally, crimes are motivated by a desire to obtain material benefit. If the state succeeds in establishing an effective mechanism for removing these benefits from the criminal's ownership or possession, the purpose of the criminal activity is also removed from the equation, while the risk of prosecution remains. "There would be a clear contradiction with the concept of the rule of law if someone could freely use criminally acquired property. [...] when dealing with criminal law relations, the state, has, inter alia, the obligation and the right to withdraw criminally acquired property from circulation."¹

The recognition of property as criminally acquired by a court judgment has taken place in all ages, but, in the early 21st century, the possibility to decide this issue already during pre-trial proceedings began to appear in the laws of European countries. In Latvia, the relevant provisions were incorporated in the Criminal Procedure Law in 2005. However, the issue is becoming increasingly relevant. A lower standard of proof which is not characteristic of criminal proceedings is being defined, while the burden of proof is shifted from the official to the owner of the property. Experts of the Council of Europe and the European Union in their first recommendations of 2021 on the possibility to confiscate property in criminal proceedings before a conviction are supposedly supportive, yet cautious.²

The number of cases initiated by the Constitutional Court of the Republic of Latvia in recent years demonstrates the topicality and complexity of the situation. Although certain contested norms regarding the process of establishing the criminal origin of property have already been evaluated and violations of the Constitution have also been recognised, new cases are still filed with the Court. As of the end of 2023, there are 22 cases pending before the Court,

---

¹ Text and explanatory note to the amendments to the Criminal Law. Available at: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/1CF2B4A0A7C28D09C2258011002BB45B?OpenDocument> [accessed on 02.05.2023]; see also Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*. 2007. gada 17. aprīlis, Nr. 16 (469) [Criminally acquired property: Legal framework and challenges. Magazine *Jurista Vārds*. 17 April 2007, No 16 (469)]; Boucht J. Civil Asset Forfeiture and The Presumption of Innocence under Article 6.2 ECHR. *New Journal of European Criminal Law*, Vol. 5, Issue 2, 2014, p. 221.

² The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P.13. Available at: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [Accessed on 02.05.2023]

to be adjudicated in six joint trials, four of which are suspended pending a preliminary ruling from the Court of Justice of the European Union.

The recognition of property as criminally acquired before a person's guilt of a criminal offence has been established has a significant impact on a person's right to property. This is particularly relevant in cases where such property is confiscated from a third party who had acquired the property in good faith. Furthermore, the statutory obligation to prove the origin of property infringes the essence of the principle of the presumption of innocence, including the right not to incriminate oneself. Thus, respect for and guarantee of human rights in such criminal proceedings requires a balanced and reasoned regulatory framework and practical application thereof.

1.2. Objective and Tasks

The objective of the Doctoral Thesis is to offer a scientifically substantiated solution to the issues in question in proceedings regarding criminally acquired property, namely, in proceedings where the criminal origin of property is decided before a person has been found guilty of committing the crime.

In order to achieve the objective, three tasks are to be undertaken. First, to analyse the processes of recognition of criminally acquired property in other countries, and the scientific basis for their approaches. Second, to examine the findings of the case-law of national constitutional courts and international courts on the admissibility of restrictions on human rights in proceedings regarding criminally acquired property. Third, to offer scientifically substantiated solutions to improve the regulatory framework by further developing the theory of criminal proceedings regarding possible procedural means of crime prevention, specifically by means of confiscating the criminally acquired property.

The conclusions aim to advance the scientific developments in Latvia and possibly also in other countries, since the proceedings related to criminally acquired property are complex, they concern different branches of law and currently the doctrine of necessity prevails in these cases, without providing scientific argumentation for the actions. Scientific analysis of the existing contradictions in the proceedings related to criminally acquired property will provide the basis not only for more precise regulatory framework and prevention of practical problems, but will also further develop the theory of criminal proceedings.

1.3. Research Questions and Main Arguments

Confiscation of criminally acquired property has been an effective tool in the fight against crime in all times. The interest of international and national legislators and practitioners in promoting the effectiveness of measures

against criminally acquired property has increased over the last twenty years. However, non-conviction-based confiscation has provoked discussion in many countries. In addition, the confiscation takes place in both criminal and civil proceedings.

It has also raised the key issue for legal scientists: is it permissible to confiscate property before (without) conviction? If this is permissible, then: under what conditions is such a confiscation possible (what criteria must be met)? What procedural arrangements would be most effective and appropriate?

Finally, Chapter 59 of the Latvian Criminal Procedure Law regulates proceedings regarding criminally acquired property, which take place during pre-trial criminal proceedings (before a conviction in criminal proceedings) and in the course of which property may be recognised as criminally acquired and may be confiscated. The research should provide a scientific substantiation as to whether such a process is acceptable, i.e. whether it complies with international standards of respect for human rights. Latvia might use another model of confiscation of property, but: which one and why? If we are aware of the existing problems, what would be the solution?

Since proceedings regarding criminally acquired property take place before a conviction has been secured, they cannot decide on the guilt of a person, but can prove the objective manifestation of the criminal offence, or criminal activities. Thus, in proceedings regarding criminally acquired property, the object of evidence is the occurrence of a criminal offence and the connection of the specific property with that event. It follows that, in those proceedings, it is not possible to prove that a particular person has committed a specific crime. This also means that there is no legal basis in proceedings regarding criminally acquired property to presume any property as criminally acquired or to apply extended confiscation.

At the same time, it can be assumed that the reduced standard of proof regarding the criminal origin of property can be successfully applied to the property presumed to be of criminal origin, as it goes beyond the accusation of a person. On the other hand, such a standard of proof would not be justified in proceedings regarding criminally acquired property, in which the fact of the offence must be proved beyond reasonable doubt and it must also be clearly established that the property was derived from the criminal acts in question.

The confiscation of 'unexplained wealth' (Lithuania, Bulgaria) has a number of advantages in non-criminal proceedings (lower standard of proof, independence from criminal procedural principles and guarantees of individual rights). However, there are concerns about the possible abuse of this model, especially in situations where the prosecution has been unsuccessful. This approach could be introduced in Latvia, but a number of considerations lead to the conclusion that it would be more rational to apply extended confiscation of property in the same criminal proceedings where a person is convicted of specific crimes.

Combining different types of confiscation models in criminal proceedings simply to achieve the purpose of confiscation may lead to the indiscriminate justification of the means used to achieve the objective. The fundamental principles recognised in criminal proceedings can be 'adapted' to the most advantageous model, which in turn may lead to an unacceptable violation of a person's fundamental rights.

Article 105 of the Constitution does not protect a person's right to criminally acquired property, however, until a ruling on the criminal origin of property comes into effect, no one has revoked the right of a person to such property. On the other hand, the principle of the right to a fair trial requires that equal opportunities for the parties to proceedings be ensured in relation to a person's right of access to the case documents, the right to submit evidence and to participate in the verification thereof.

However, in proceedings regarding criminally acquired property, the state has the right to request the person whose property origin is to be determined to provide their explanation thereof. The request must be commensurate with the individual's capabilities. However, it is not permissible for the requirement to prove the origin of the property to be imposed on the person who is the suspect or accused person in the main criminal proceedings, in particular where that property is the subject of an offence. The principle of the presumption of innocence guarantees the right of a person to remain silent and not to incriminate themselves.

1.4. Research Methods

Overall, the work is based on the application of the analytical method, which is necessary for the assessment of both the regulatory framework and the findings expressed in the case-law. On average, about 150 court decisions per year are taken in proceedings regarding criminally acquired property. The analysis of case-law provides an answer to the questions regarding the grounds for the initiation of proceedings, the types of property, and the most typical mistakes in practice.

The comparative method is closely linked to the analysis. The main object of comparison is the normative framework in other countries – what is deemed to be criminally acquired property and what proceedings are applied. Two groups of countries are examined in this research – representing common law, namely, England, Wales, Scotland, Ireland, Australia, and mainland European countries, such as Germany, France, the Netherlands, Bulgaria, and Georgia. Of course, the situation in the neighbouring countries – Estonia and Lithuania – has also been assessed. The comparative method provides the basis for determining the most successful definition and procedural rules.

In-depth interviews were used to obtain information – judges of the Criminal Collegium of the Riga Regional Court were interviewed, specifically due to the fact that this court district has the most completed proceedings regarding criminally acquired property and these judges also adjudicate appealed decisions. The interview questions concerned both the understanding of specific institutions, the possible action in specific situations, and the justification for actions taken.

After analysing the sources, the inductive method was applied to draw conclusions on general regularities. In turn, the deductive method was used to draw conclusions from general findings, for example, on the individual aspects of human rights requirements in criminally acquired property proceedings.

Research in law cannot take place without methods of interpretation of legal norms – the norms governing the particular issue must be analysed grammatically, historically, systemically, and teleologically. However, the use of the historical method has been rather limited, since the subject matter has only been discussed in the past 20 years, thus the circle of authors is not extensive. The historical analysis also relies on the author's own experience in leading the working group on drafting the Criminal Procedure Law in 2000-2004, and participating in the permanent working group established by the Ministry of Justice aimed at further elaborating the Criminal Procedure Law in the subsequent years.

1.5. Dissemination of the Research Results

The author has presented the results of the research in conferences and publications. In the last six years, the author has presented 6 reports at international and 3 reports at national scientific conferences. For instance, at the 81st International Scientific Conference of the University of Latvia in February 2023 with the report 'Rights and Obligations of an Investigator in Initiating Proceedings on Criminally Acquired Property and Observance of the Rights of Persons Affected'; in October 2021 at the 8th International Scientific Conference of the Faculty of Law of the University of Latvia 'New Legal Reality: Challenges and Solutions' with the report 'Non-Conviction-Based Confiscation'.

The author's observations and conclusions on issues related to confiscation of criminally acquired property (non-conviction-based) have been presented in 16 scientific publications:

- 1) Kūtris G. Obligātuma un lietderīguma principi kriminālprocesā. Lietuva. Igaunija. *Grām.*: Kriminālprocesa obligātums un lietderīgums kā kriminālās justīcijas sistēmas pamatprincips. Zin. red. Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2023 [Principles of Obligatoriness and Usefulness in Criminal Proceedings. Lithuania. Estonia. *In*: Obligatoriness and Usefulness of Criminal Proceedings as a Fundamental Principle of the Criminal Justice System.

- Scientific editor Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Rīga: University of Latvia Press, 2023];
- 2) Kūtris G. Taisnīgums un nevainīguma prezumpcija procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*, 2022. gada 6. decembris, Nr. 49 (1263) [Kūtris G. Justice and Presumption of Innocence in Proceedings regarding Criminally Acquired Property. Magazine *Jurista Vārds*, 6 December 2022, No. 49 (1263)];
  - 3) Kūtris G. Satversmes 105. pantā garantēto tiesību aizsardzības efektivitāte tiesā pirmstiesas kriminālprocesa laikā. *Grām.*: Latvijas Republikas Satversmei – 100. Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2022 [Kūtris G. Effectiveness of Protection of Rights Guaranteed in Article 105 of the Constitution during Pre-Trial Criminal Proceedings. *In: The Centennial of the Constitution of the Republic of Latvia. Proceedings of the 80th International Scientific Conference of the University of Latvia.* Rīga: University of Latvia Press. 2022];
  - 4) Kūtris G. Kas atbild par likuma taisnīgu piemērošanu. *Jurista Vārds*, 2021. gada 16. marts, Nr. 11 (1173) [Kūtris G. Who is Responsible for Fair Application of the Law. Magazine *Jurista Vārds*, 16 March 2021, No. 11 (1173)];
  - 5) Kūtris G. Kriminālprocesuālā, civilprocesuālā un administratīvi procesuālā konfiskācija. *Grām.*: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2021 [Kūtris G. Confiscation in Criminal, Civil and Administrative Proceedings. *In: Law and the Legal Environment in Changing Circumstances. Proceedings of the 79th International Scientific Conference of the University of Latvia.* Rīga: University of Latvia Press. 2021];
  - 6) Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.*: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020 [Kūtris G. Possibilities and Grounds for Confiscation of Criminally Acquired Property. *In: Application of International and European Union Law by National Courts. Proceedings of the 78th International Scientific Conference of the University of Latvia.* Rīga: University of Latvia Press, 2020];
  - 7) Kūtris G. Iesaldēšana, arestēšana un konfiskācija: cilvēktiesības un kriminālprocesa intereses bankas kontos. *Jurista Vārds*, 2020. gada 29. septembris, Nr. 39 (1149) [Kūtris G. Freezing, Seizing and Confiscation: Human Rights vs. Criminal Proceedings Looking into Bank Accounts. Magazine *Jurista Vārds*, 29 September 2020, No. 39 (1149)];
  - 8) Kūtris G. 356.–360. panta komentāri. *Grām.*: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. K.Stradas-Rozenbergas

- zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019 [Kūtris G. Commentaries on Articles 356–360. *In: Commentaries on the Criminal Procedure Law. Part A: Scientific monograph, scientific editor Prof. K. Strada-Rozenberga, Riga: Official gazette Latvijas Vēstnesis, 2019*];
- 9) Kūtris G. Tiesības uz īpašumu un īpašuma konfiskācija. *Grām.:* Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019 [Kūtris G. Right to Property and Property Confiscation. *In: Protection of the Values Enshrined in the Constitution from the Perspective of Different Legal Branches. Proceedings of the 77th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: University of Latvia Press, 2019*];
  - 10) Kūtris G. Mantas konfiskācija un nevainīguma prezumpcija. *Grām.:* Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019 [Kūtris G. Confiscation of Property and Presumption of Innocence. *In: Tasks, Role and Future of Legal Science in Legal Systems I. Proceedings of the 7th International Scientific Conference of the Faculty of Law, University of Latvia. Riga: University of Latvia Press, 2019*];
  - 11) Kūtris G. Cilvēktiesību ievērošana mantiskajos jautājumos kriminālprocesā. *Grām.:* Centrāleiropas un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018 [Kūtris G. Respect for Human Rights in Property-Related Criminal Proceedings. *In: Legal Traditions and Legal Identity in Central and Eastern Europe. Proceedings of the 76th International Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: University of Latvia Press, 2018*];
  - 12) Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā piespiedu atsavināšana. *Grām.:* Autoru kolektīvs. Juridisko personu publiski tiesiskā atbildība: aktualitātes, problēmas un iespējamie risinājumi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018 [Involuntary Forfeiture of the Criminally Acquired. *In: Team of authors. Public Legal Liability of Legal Persons: Updates, Problems and Possible Solutions. Riga: University of Latvia Press, 2018*];
  - 13) Kūtris G. Speciālās konfiskācijas aktualitātes kriminālprocesā. *Grām.:* Ārvalstu investīcijas: Kad tiesības mijiedarbojas. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016 [Kūtris G. An Update on Special Confiscation in Criminal Proceedings. *In: Foreign Investment: Clash of Legal Systems. Proceedings of the 74th Scientific Conference of the University of Latvia. Riga: University of Latvia Press, 2016*];

- 14) Kūtris G. Good Faith Recipient of Criminally Acquired Property: Two Laws and Two Solutions. *In: The Quality of Legal Acts and its Importance in Contemporary Legal Space. International Scientific Conference, 4–5 October, 2012 at the University of Latvia Faculty of Law. Riga: University of Latvia Press, 2012;*
- 15) Kūtris G. Process par noziedzīgi iegūtu mantu: tiesiskais regulējums Eiropā un problemātika. *Grām.: Tiesību harmonizācija Baltijas Jūras reģionā pēc ES paplašināšanās. 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012 [Kūtris G. Procedures Related to Criminally Acquired Property: Legal Regulations and Issues in Europe. In: Harmonisation of rights in the Baltic Sea Region following the enlargement of the EU. Proceedings of the International Scientific Conference in 2007. Riga: University of Latvia Press, 2012];*
- 16) Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds, 2007. gada 17. aprīlis, Nr. 16 (469) [Kūtris G. Criminally Acquired Property: Legal Framework and Challenges. Magazine Jurista Vārds, 17 April 2007, No. 16 (469)].*

Furthermore, the author, in the capacity of an external expert, has provided five opinions to the Constitutional Court in relation to the research topic: (1) in the case No. 2022-32-01 On compliance of Section 124(6), Section 125(3) and Section 126, paragraph 3.1 of the Criminal Procedure Law with the first and second sentence of Article 92 of the Constitution of the Republic of Latvia; (2) in the case No. 2022-01-01, On compliance of Section 627(4) and (5) of the Criminal Procedure Law with the first sentence of Article 92 of the Constitution of the Republic of Latvia; (3) in the case No. 2021-44-01, On compliance of Section 631(3) of the Criminal Procedure Law with the first sentence of Article 92 of the Constitution of the Republic of Latvia; (4) in the case No. 2021-18-01 On compliance of Section 70¹¹(4) of the Criminal Law and Section 358(1) of the Criminal Procedure Law with the first sentence of Article 91, and Article 105 of the Constitution of the Republic of Latvia, and (5) in the case No 2016-07-01 On compliance of Section 356(2) and Section 360(1) of the Criminal Procedure Law with Article 1, the first sentence of Article 91, Article 92, and Article 105 of the Constitution of the Republic of Latvia.

1.6. The Scope and Structure of the Doctoral Thesis

The doctoral thesis is contained in 180 pages divided into six chapters.

In the first chapter, the author analyses the essence of the legal entities and terms used in proceedings regarding criminally acquired property – property, property owner, criminally acquired property, proceedings regarding criminally acquired property, and handling of criminally acquired property – in order to offer a common understanding in the subsequent chapters of the thesis.

The second chapter examines the recommendations of international instruments for non-conviction-based confiscation, as well as offers an overview of the experience of different countries with regard to the possibilities of confiscation of property prior to conviction. The proceedings in Latvia regarding criminally acquired property – their history, the basis for initiating proceedings, the burden of proof, and the scope of proof – are analysed in the third chapter of the work.

The fourth chapter of the thesis examines the adherence to essential human rights in special proceedings – the right to property, the right to a fair trial, and the presumption of innocence. The fifth chapter analyses the actions of the state with criminally acquired property, namely, returning it to the owner or confiscating it.

The author has devoted the sixth chapter to recommendations on improvement of the procedural regulation for confiscation of criminally acquired property without conviction. Specific amendments to the Criminal Procedure Law and the Criminal Law, as well as a brief substantiation of their necessity are proposed in this chapter, as well as in Annex 1 to the thesis.

The Conclusion of the thesis summarises the findings and proposals made by the author on the topics analysed in the research.

2. SUMMARY OF THE DOCTORAL THESIS

2.1. The Nature of Legal Institutions Involved in Proceedings Regarding Criminally Acquired Property

Most of the offences are committed with the aim of gaining some kind of economic benefit. Accordingly, the laws talk about finding, freezing, confiscating and otherwise dealing with this benefit or property. Although the Criminal Law and the Criminal Procedure Law do not provide a **definition of property**, a common understanding is ensured by the explanation of the Civil Law – property shall be understood to mean the aggregation of all rights belonging to a certain subject and having a definable monetary value.³ This is only logical, since the criminal is interested in obtaining something that has a certain market value to be monetised.

Definitely, a tangible property is easier to understand, appreciate, and utilise. However, it is quite conceivable that, as a result of a criminal offence, a person may not immediately acquire the property itself (tangible property), but rather acquire a right to that property, including the right to claim it (intangible property). At a later stage, a person can use this right for their own benefit and acquire the property in question. In such a case, in the course of criminal proceedings it is not possible to define the specific property as a tangible property that has been acquired criminally. However, the right to property has a specific value which is sometimes even laid down in a contract.

The property usually belongs to someone or, in other words, the property is owned by a person. As a result of a criminal offence, the property leaves the lawful possession of the owner and enters the unlawful possession of another person. That ‘other person’ often considers the illegally acquired property their own, making arrangements to secure a corresponding *de jure* status. In contrast, according to the first paragraph of Article 70¹¹ of the Criminal Law, “Criminally acquired property is any economic benefit which has come into the ownership or possession of a person as a direct or indirect result of committing a criminal offence.” However, this provision should be understood as meaning the *de facto*

---

³ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 23.lpp. [Grūtups A., Kalniņš E. Commentaries on the Civil Law. Part Three: Property Law. Property. Second updated edition. Rīga: Courthouse Agency, 2002, p. 23.]

link with ownership or possession. The Constitutional Court has recognised that Article 105 of the Constitution grants **a person the right to only legally acquired property**, but does not grant the right to property acquired as a result of a criminal offence.⁴

A similar assessment also applies to a third party who has acquired such property from a criminal even though that person would have acted in good faith. The legislator has also observed this by providing in Section 360 of the Criminal Procedure Law that criminally acquired property found at a third party is to be returned according to ownership to the owner or lawful possessor. Thus, criminally acquired property may be found, seized, and confiscated from the *de facto* owner or possessor of such property, who may be the perpetrator of the offence or, through them, a third party who considers themselves to be the owner, but does not legally have such a right to the property.

All explanations regarding property which has come into possession or ownership of a person as a result of a criminal offence or resulting from the further use of such property refer to the connection between the criminal offence and the specific property, and, in relation to its further use or the benefits it provided, they refer to the fact that the originally criminally acquired property has been used or has provided benefits. It is therefore necessary to prove the criminal origin of the property in accordance with the general rules of the criminal proceedings relating to the burden of proof. There must be evidence of the criminal origin of such property in the course of criminal proceedings, which is why it is commonly referred to as **proven criminally acquired property**.⁵

If the regulatory framework provides for the possibility to recognise property as criminally acquired because it belongs to a person who has committed certain types of crime (Section 70.¹¹, paragraph two and three of the Criminal Law), it is referred to as the **presumed criminally acquired property**. However, both in case-law and legal literature the prevailing opinion is that proceedings regarding criminally acquired property cannot take place in case of presumed property, because in such proceedings the guilt of a person is not being determined

---

⁴ Judgment of the Constitutional Court of 28 May 2009 in case No 2008-47-01, paragraph 8.

⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums Latvijā un Eiropas Savienībā, tās izpildes mehānisma efektivitātes nodrošināšana. Pētījums. 2010. gads. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [aplūkots 02.05.2023.] [Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Legal framework for the confiscation of property in Latvia and the European Union, and ensuring the effectiveness of its enforcement mechanism. Study: 2010. Available at: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [accessed on 2.5.2023]]

and only materials relating to the property and not to the guilt of a person are admissible therein.⁶

Thus, the characteristics of criminally acquired property can be quite diverse, and a single definition can only be descriptive. The common characterisation of criminally acquired property would be that it is a property or economic benefit acquired directly or indirectly by a person as a result of a criminal offence or as a result of the use of such property.

Throughout ages the generally accepted and uncontested approach has been to deprive the perpetrator of the criminally acquired property, which takes place at the same time as the conviction of the person. It was only in 2014 that the Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union⁷ for the first time proposed confiscation **prior to conviction** “at least where such impossibility is the result of illness or absconding of the suspected or accused person”. In Latvia, this possibility was introduced in the Criminal Procedure Law already in 2005, and without any restrictive conditions.

Proceedings regarding criminally acquired property must therefore be analysed as proceedings in which, prior to the final decision on the guilt of a person, a separate question of criminal proceedings is decided – whether the property was acquired as a result of that offence (*non-conviction-based confiscation*, also *actio in rem*)⁸ and how to handle that property.

In international practice, the word ‘confiscation’ is used as a key word for dealing with criminally acquired property. Article 2 of Directive 2014/42/EU also interprets ‘confiscation’ as “final deprivation of property ordered by a court in connection with a criminal offence”. In accordance with the laws of Latvia,

---

⁶ Kūtris G. Komentārs Kriminālprocesa likuma 356. pantam. *Grām.*: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 953. lpp.; Stukāns J. Prezumētā noziedzīgi iegūtā manta un procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošana. *Jurista Vārds*, 2020, 2. jūnijs Nr. 22 (1132). 22. lpp. Stukāns J. Prezumētā noziedzīgi iegūtā manta un procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošana. *Jurista Vārds*, 2020, 2. jūnijs Nr. 22 (1132). 22. lpp. [Kūtris G. Comment on Section 356 of the Criminal Procedure Law. In: Commentaries on the Criminal Procedure Law. Part A: Scientific monograph, Scientific editor K. Strada-Rozenberga, Rīga: Official Gazette Latvijas Vēstnesis, 2019, p. 953; Stukāns J. Presumed criminally acquired property and the application on proceedings for criminally acquired property. Magazine *Jurista Vārds*, 2 June 2020, No. 22 (1132). P. 22]

⁷ Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. Adopted on 3 April 2014. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042> [Accessed on 2.5.2023]

⁸ Alanga F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. *European Journal on Criminal Policy and Research*. Volume 21(4), 2014, 5 July.

upon depriving a person of the criminally acquired property, further action with this property may take place in two ways: if the property had previously been criminally removed from its owner or lawful possessor, it must be returned to that person, typically regarded as the victim in criminal proceedings – **restitution**; or the second solution – **confiscation** of the criminally acquired property, i.e. expropriation without compensation for the benefit of the state.

2.2. Global Experience in Confiscation of Property Prior to Conviction

In the Commentaries to the 1990 Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime⁹, it is explained that decisions on confiscation may be taken within the framework of various proceedings, where this issue is dealt with **separately from the main criminal proceedings** in which a person is to be proved guilty of committing a criminal offence.¹⁰ The UN Convention against Transnational Organised Crime of 2000¹¹ called on states to consider requiring the **offender to prove** that the alleged proceeds of crime to be confiscated have been lawfully acquired. In both documents, however, confiscation was intended as an act following a finding of fault on the part of a person (in or after the adoption of a judgment).

Directive 2014/42/EU is the most comprehensive document that seeks to define the concept of non-conviction-based confiscation, although without complete success. However, the directive at least refers to cases in which non-conviction-based confiscation is considered proportionate to the objective pursued, i.e. where the suspect or accused person is unable to participate in the trial because they are ill or absconding. It should be noted here that Chapter 59 of the Criminal Procedure Law in Latvia provides for much wider possibilities.

As regards confiscation without conviction, in 2021, the European Commission issued a Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021-2025, which called for consideration of non-conviction-based confiscation measures, as they may contribute to an increase in the amount of confiscated assets if, for

---

⁹ Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Available at: https://www.coe.int/en/web/conventions/fulllist//conventions/treaty/141/signatures?p_auth=UAEDfX99 [Accessed on 2.5.2023]

¹⁰ Explanatory Report – ETS 141 – Laundering of the Proceeds from Crime. Available at: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800cb5de> [Accessed on 2.5.2023]

¹¹ United Nations Convention against Transnational Organised Crime. Available at: <https://likumi.lv/ta/id/25044-par-apvienoto-naciju-organizacijas-konvenciju-pret-transnacionalo-organizeto-noziedzibu> [Accessed on 2.5.2023]

example, the proceeds cannot be linked to a criminal conviction.¹² However, the Commission has not provided a quantitative analysis of the effectiveness of the different approaches.

Historically, the first special laws providing for the possibility of confiscation without conviction were adopted in the common law countries. In 2000, the US Congress passed the Civil Asset Forfeiture Reform Act¹³, and in 2002 similar laws were adopted in Australia, the United Kingdom, and Colombia. However, practice has shown that such laws also work in the continental European legal systems. For example, in 2006, Bulgaria introduced the Irish model of civil confiscation ‘following conviction’, which was modified to ‘without conviction’ in 2012.¹⁴ Although subject to conditionality, the civil confiscation of property after establishing criminal activity is also known in other European countries, for example, the Italian anti-mafia law, the French Criminal Law following the 2010 amendments, etc.¹⁵

The Guidelines issued by the UK Government in 2018 make it clear that civil enforcement asset recovery proceedings before the High Court can be applied in cases where the only known criminal acts had been committed abroad, when the suspect is no longer in national jurisdiction, where there is insufficient evidence to continue prosecution, or where the prosecution has not resulted in a conviction.¹⁶ However, this should be considered with caution. In the aforementioned proceedings, non-conviction-based confiscation may, by

---

¹² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021–2025. 14.4.2021, point 3.1. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52021DC0170> [Accessed on 2.5.2023]

¹³ Civil Asset Forfeiture Reform Act: U.S. law. Available at: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CRPT-106hrpt192/html/CRPT-106hrpt192.htm> [Accessed on 2.5.2023]

¹⁴ Kolarov T. Historic analogs of civil confiscation of unexplained wealth – the case of Bulgaria. In: *Journal of Financial Crime*, Vol. 27, No. 2, 2020, P. 565.

¹⁵ For a study on the regulatory frameworks of several countries, see also Hamilton B. A. Comparative Evaluation of Unexplained Wealth Orders. Final Report. 2011. Available at: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/237163.pdf> [Accessed on 02.05.2023.]; Stukāns J. Mantas atzišanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika. Promocijas darbs. Rīga: RSU, 2019, 25.lpp. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Stukans_promocijas_darbs_LV.pdf [aplūkots 01.08.2022.] [Stukāns J. The legal framework for the recognition of property as criminally acquired and the challenges of its application. Doctoral thesis. Rīga: Riga Stradins University, 2019, p. 25. Available at: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Stukans_promocijas_darbs_LV.pdf [Accessed on 01.08.2022.]]

¹⁶ United Kingdom Government Guidance (2018) The Proceeds of Crime Act 2002 (Poca) Guidance Under Section 2A. Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/the-proceeds-of-crime-act-section-2a/the-proceeds-of-crime-act-section-2a-accessible-version> [Accessed on 2.5.2023]

its very nature, be initiated as a result of unsuccessful criminal prosecution. Meanwhile, cash and money in bank accounts may be confiscated administratively, without judicial control, unless the person in question raises objections against the 'confiscation notice'. Besides, all non-conviction-based confiscation cases are subject to civil procedure.¹⁷

As far as the requirements of Directive 2014/42/EU are concerned, the regulatory framework has not changed significantly in European countries. The European Commission has acknowledged that even the existence of proceedings *in absentia* (Belgium, Estonia, the Netherlands, Slovakia) is sufficient to comply with the second paragraph of Article 4 of the Directive. If, in Austria and Malta, confiscation without conviction is allowed only in the event of the accused person's illness or absconding (minimum requirements of the Directive), other EU Member States have a wider scope for such confiscation under certain conditions. In Sweden, for example, it is also linked to the expiry of the limitation period, in Greece, if the offender has died or the criminal proceedings are terminated due to other circumstances. Bulgaria and Slovenia have procedures in place to allow assets to be confiscated in civil proceedings.

In relation to the Bulgarian national legislation, the Court of Justice of the European Union has given a number of preliminary rulings.¹⁸ However, a rather critical assessment of the Bulgarian civil confiscation is given in the ECHR judgment of 26 September 2023 in *Yourdanov and Others v. Bulgaria*, which found a violation of Article 1 of Protocol No 1 of the European Convention on Human Rights.¹⁹

Solutions to the fight against enrichment through criminal activities were also sought in Lithuania for a long time. Article 72 of the Criminal Code provides for the conventional confiscation of property, which includes the possibility to confiscate property found with a third party under certain circumstances. However, the Civil Asset Confiscation Law of 31 March 2020²⁰ provides for the possibility to confiscate property belonging to a person in accordance with the procedures laid down in the law, if there are reasons to believe that it has been obtained by illegal means and its value exceeds a certain amount.

---

¹⁷ The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P.13. Available at: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [Accessed on 2.5.2023]

¹⁸ CJEU, 19.03.2020, Judgment in Case C-234/18, AGRO IN 2001, and 28.10.2021, Judgment in Case C-319/19.

¹⁹ Judgment of the European Court of Human Rights of 26 September 2023, *Yourdanov and Others v. Bulgaria*, Applications Nos 265/7 and 26475/18, para 129-131, 136. Available at: <https://laweuro.com/?p=21202> [Accessed on 15.10.2023]

²⁰ Lietuvos Respublikos Civilinio turto konfigravimo istatymas. 2020 m. kovo 31 d. No XIII-2825. Available at: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411eaa38ed97835ec4df6> [Accessed on 2.5.2023]

These proceedings may be directed against the property of a person who is suspected, accused, or convicted of certain types of crime, or against whom the initiation of a criminal case has been refused or has been terminated on the basis of certain non-exonerating circumstances, or in light of other circumstances. However, Article 3(1) of the Law provides that proceedings for the confiscation of property may not be initiated unless a final decision has been made in a criminal case on a predicate crime.

In general, it can be concluded that non-conviction-based confiscation of property is not unique to any country or region. While differences between each system may be significant, common elements can also be identified. Before any confiscation, the ‘suspicious’ property is always seized or frozen. In all cases, the person concerned is duly notified, *inter alia*, about the right to participate in the proceedings. Moreover, it is clear that there must be reasonable, sufficient evidence to support the authorities’ claim that the property is criminally acquired or cannot be classified as legitimate income. The experts of the Council of Europe also recognise that judicial supervision exists in all forms of confiscation.²¹

However, it must be borne in mind that confiscation without conviction is relatively widely criticised in legal literature, mainly due to insufficient procedural guarantees, resulting in a relatively high risk of unjustified seizures of property. For instance, in the United States, where this model, known as the civil forfeiture, *has been* operating for a much longer period of time, it is widely criticised as unlawful and unconstitutional.²² It can be concluded that each country’s national laws on non-conviction-based confiscation and its enforcement practices require a detailed assessment in order to prevent potential human rights abuses.

2.3. Proceedings regarding Criminally Acquired Property in Latvia

Confiscation of property without conviction was included in the Latvian legal system as Chapter 59 of the Criminal Procedure Law (added to the draft law only in the second reading as Chapter 53A). An explanation of the necessity of the special process was provided by the author of this work in the capacity of the head of the legislative drafting working group: “Undeniably, the investigation

---

²¹ The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October 2020. P. 13. Available at: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3> [Accessed on 2.5.2023]

²² See, for example: End Civil Forfeiture. Available at: <http://endforfeiture.com/>; End Policing for Profit. The Institute for Justice. Available at: <https://ij.org/endpolicingforprofit> [Accessed on 2.5.2023]

of criminal offences is often a complex and lengthy process. This is particularly true of criminal proceedings in which investigative activities must be carried out in multiple countries. In addition, approximately 30-40 % of offences remain unsolved [...]. In order to reduce the cost of storing seized criminally acquired property and to prevent persons from exploiting unfairly obtained benefits at an earlier stage of proceedings, the issue of the recognition of property as criminally acquired and its confiscation must be resolved much earlier without waiting for a final decision on the guilt of the person.”²³

Several amendments have been made to Chapter 59 of the Criminal Procedure Law, demonstrating that confiscation without conviction is a new process, which requires further improvements. The amendments are required both due to the documents of the European Union, establishing a common policy for more effective withdrawal of proceeds from crime, as well as by the non-conformity of norms with general human rights and provisions of the Constitution, as indicated in judgments of the Constitutional Court or discussions among lawyers.

The confiscation without conviction provided for in Latvian law is not civil expropriation, it is not limited to cases of absence of a suspect or accused person and is not applicable only to property of unclear origin. **The purpose of proceedings** regarding criminally acquired property is formulated in Section 626 of the Criminal Procedure Law: “in the interests of solving the financial matters in timely manner and in the interests of the economy of proceedings”. However, this should be seen more as an auxiliary objective, since the main goal is the confiscation of criminally acquired property. In other words: to solve one part of the criminal proceedings more quickly, namely, to establish whether the property is criminally acquired, and decide how to remove it from circulation. Legal literature also points to the preventive purpose of such confiscation,

---

²³ Kūtris G. Process par noziedzīgi iegūtu mantu: tiesiskais regulējums Eiropā un problemātika. *Grām.: Tiesību harmonizācija Baltijas Jūras reģionā pēc ES paplašināšanās. 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012., 199. lpp. [Kūtris G. Procedures Related to Criminally Acquired Property: Legal Regulations and Issues in Europe. *In: Harmonisation of rights in the Baltic Sea region following the enlargement of the EU. Proceedings of the International Scientific Conference in 2007.* Rīga: University of Latvia Press, 2012, p. 199.

i.e. it prevents persons from handling the criminally acquired property or enjoying the benefits of the crime before the final ruling.²⁴

The wording of the aforementioned Section and the case-law²⁵ point to the need to establish two cumulative criteria for the initiation of proceedings regarding criminally acquired property (**grounds for initiating proceedings**): (1) a body of evidence and inability to submit a criminal case to a court within a reasonable period of time, or (2) a body of evidence and the risk of unjustifiable expenses.

The body of evidence must give rise to the conclusion that the property is criminally acquired or linked to a criminal offence. The outcome of the proceedings depends, of course, on three components: the subject of evidence, the object of evidence, and the threshold of proof. However, there can be no proceedings regarding criminally acquired property if there is property, but its criminal origin has not been proven.

The second criterion for the initiation of proceedings is the reasons why a criminal case cannot be submitted to a court within a reasonable period of time. In practice, the most common reason is the delay in the execution of letters rogatory. However, delays in criminal proceedings due to international cooperation often arise from a substantially delayed sending of letters rogatory. This work is often carried out at the end of the active phase of the investigation, when everything to be done in Latvia has been completed. Another objective reason is the large amount of work to be carried out in criminal proceedings. However, it would be reasonable to establish a more appropriate second cumulative criterion: “it is not possible to submit a criminal case to a court before the expiry of the term of seizure of property”. This would eliminate the need for the person directing the proceedings to seek (invent?) objective reasons for delay.

Another criterion for the initiation of proceedings regarding criminally acquired property, along with the body of evidence, is substantial unreasonable expenses, which may be incurred in connection with the long-term storage of the property. In practice, the criterion can only manifest itself in the case of large amount of seized items, as well as if the storage of such property requires

---

²⁴ Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*, 2007, 17. aprīlis, Nr. 16 (469), 4. lpp.; Kolomijceva J. Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas process par noziedzīgi iegūtu mantu. *Jurista Vārds*, 2009, 17. februāris, Nr. 7 (550). 18. lpp. [Kūtris G. Criminally acquired property: legal framework and challenges. Magazine *Jurista Vārds*, 17 April 2007, No. 16 (469), p. 4; Kolomijceva J. Proceedings on criminally acquired property in Chapter 59 of the Criminal Procedure Law. Magazine *Jurista Vārds*, 17 February 2009, No. 7 (550). p. 18]

²⁵ Decision of the Department of Criminal Cases of the Senate of the Supreme Court of 6.3.2008, case No. SKK-93/2008. Available at: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4054> [Accessed on 2.5.2023]

special conditions or care (e.g. animals). Invoking of this criterion in other cases should be considered critically. This justification is particularly illogical in cases of seizing financial resources.

The existing regulatory framework does not provide for the possibility to confiscate the object of committing a criminal offence in a special procedure. Such an object is removed in criminal proceedings and recognised as material evidence, therefore its storage is not subject to the term of seizure of property; however, storage costs may sometimes be disproportionate. Taking into account that the object of committing a criminal offence is undeniably property related to a criminal offence, the confiscation of which is possible in accordance with Chapter 59 of the Criminal Procedure Law, a clarifying amendment is necessary in the Criminal Law.

Since proceedings regarding criminally acquired property are separated from the main criminal proceedings, **the object of evidence** is also shared between the two proceedings. The set of facts to be proved in special proceedings can be inferred both from the tasks assigned to the proceedings regarding criminally acquired property, as well as from the explanation of criminally acquired property.

In proceedings regarding criminally acquired property, it is irrelevant whether the person who has committed the criminal offence has been established. Proof of the subject in the course of that procedure would therefore not be mandatory. This would only be important if confiscation were directed towards the presumed criminally acquired property, but this would be legally possible in exceptional cases. On the other hand, if it does not matter whether the subject of the offence is known, there can be no requirement to prove the person's relationship towards the offence. Thus, the object of evidence retains the objective part of the offence, namely, whether there has been an act or omission corresponding to some of the constituent elements of the offence specified in the relevant Section of the Special Part of the Criminal Law. It must be clear what criminal acts have taken place, as only they are instrumental in acquiring criminal property.

In certain situations this might not be enough. For instance, in criminal proceedings regarding money laundering it would be unreasonable to criminalise certain activities solely because some money had been handled in a manner that may be indicative of money laundering. The operations carried out with a property should not constitute the basis for establishing the property's origin. As part of this offence, it should be remembered that money laundering is recognised as a crime only where criminally acquired property is involved, thus the criminal origin of the property must be proven beforehand.

After proof of the occurrence of a criminal offence, a causal link or the existence of a link between the criminal activities and a specific property is

the second factor in the object of evidence. This would be particularly relevant in cases where criminally acquired property was found with a third party.

The evidence process is constructed in such a way that, first of all, the law presumes something as proven (legal presumption of fact), or the person directing the proceedings plausibly proves this claim. In the next step, if the person disagrees, they have the right to express their disagreement and to provide a plausible justification for it. Thus, if the prosecution party has properly performed their work, the burden of proof is passed on to the person, unless the person chooses a tactic of silence.

Shifting the burden of proof to a person is permissible within reasonable limits. However, it should not be allowed in cases where the question of the criminal origin of the property relates to the circumstances included in the accusation. This would lead to a situation where the accused would have to refute part of the accusation without admitting the committing of a financial offence.

However, the statutory obligation imposed on a person to prove the legal origin of the property cannot be regarded as a mandatory procedural obligation. First, it cannot be regarded as a criminal procedural obligation, the failure to comply with which would be subject to a procedural penalty. The law cannot stipulate and in practice it is impossible to use any coercive mechanism to fulfil this obligation. Second, every person has the right not to incriminate themselves and their relatives in criminal proceedings, but a person who has the right of defence also has the right to remain silent. Third, in criminal proceedings where the criminal origin of the property forms part of the offence (constitutes the subject matter of the accusation), the burden on a person to prove that the property has no criminal origin may constitute an infringement of the presumption of innocence.

However, the person directing the proceedings has the right to request a person to explain the origin of their income even without a specific provision entered in the law. The person, in turn, has the right to provide their explanation and provide supporting evidence. By remaining silent or providing false information the person in question only fortifies the reliability of the evidence provided by the person directing the proceedings.

In criminal proceedings, there has traditionally been one **standard of proof** – ‘beyond reasonable doubt’. When assessing the evidence as a whole and in relation to each other, the conclusion that there is no reasonable doubt must be drawn for each element of the offence.²⁶ Since 2017, the Criminal Procedure Law provides for another standard of proof – ‘predominant probability’ and is

---

²⁶ Jackson J. D., Summers S. J. *The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions.* Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p. 202.

applicable only to the issue of the origin of the property. This means that, as regards the origin of the property, it is sufficient to establish the fact as being 'most likely' true.²⁷

Recital 20 in the preamble to Directive 2014/42/EU and Article 5(1) of the Directive, compared with Article 4, lead to the conclusion that it is permissible to lower the standard of proof only in relation to the extended confiscation of property (in Latvia, the presumed criminally acquired property) belonging to the person who committed certain crimes. If the origin of the property is related to the occurrence of a specific criminal offence (proven property), then the substance the offence requires the classic standard of proof. Such conclusions have also been drawn from the work of other researchers.²⁸ However, there is also a different view, namely "non-conviction-based confiscation is based on an assessment of probability. [...] in view of the fact that the claim is directed against the property as a whole, preference should be given to civil

---

²⁷ Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.:* Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 205.–206. lpp. [Kūtris G. Possibilities and basis for confiscation of criminally acquired property. *In:* Application of international and European Union law by national courts. Proceedings of the 78th International Scientific Conference of the University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2020, pp. 205–206.]

²⁸ Vervaele J. A. E., De Zanger W.S. Procedural aspects of Confiscation. *In:* Bernardi A., Rossi F. Improving confiscation procedures in the European Union. Final publication of the research project "Improving Cooperation between EU Member States in Confiscation Procedures". Napoli, 2019, p. 526; see also Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi (II). *Jurista Vārds*, 10.10.2017, Nr. 43; Strada-Rozenberga K. Komentārs Kriminālprocesa likuma 124. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 419. lpp.; Baumanis J. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. *Jurista Vārds*, 19.02.2019., Nr. 7; Gribonika Ē. Pierādīšanas standarts un pienākums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās. *Jurista Vārds*, 02.02.2021., Nr. 5 (1167), 22. lpp. [Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Ongoing changes in criminal proceedings – amendments of 2017 (II). Magazine *Jurista Vārds*, 10.10.2017, No. 43; Strada-Rozenberga K. Commentary on Section 124 of the Criminal Procedure Law. *In:* Commentaries to the Criminal Procedure Law. Part A: Scientific editor Prof. K. Strada-Rozenberga. Rīga: Official journal *Latvijas Vēstnesis*, 2019, p. 419; Baumanis J. Criminal Liability for Money Laundering. Magazine *Jurista Vārds*, 19.2.2019, No. 7; Gribonika Ē. Standard of proof and burden of proof in money laundering cases. Magazine *Jurista Vārds*, 02.02.2021., No. 5 (1167), p. 22.]

law standards, which are lower than the standard of proof for finding a person guilty of a criminal offence”.²⁹

More convincing, however, is the argument that there must be a sufficient body of evidence in relation to proven criminal property. First, it would be unreasonable to claim that the occurrence of a criminal offence could be proved by evidence solely based on ‘predominant probability’. That is a fact which must be proved beyond reasonable doubt. Secondly, if the occurrence of the offence has already been established, the ‘benefit’ acquired through that event must be equally clear. In proceedings regarding criminally acquired property, it is neither intended nor permissible to decide on the property ‘possibly’ acquired in another criminal offence, since the main criminal proceedings from which special proceedings are separated do not investigate this ‘other offence’, and, accordingly, no evidence can be obtained from it.

2.4. Ensuring Human Rights in Proceedings Regarding Criminally Acquired Property

Criminal procedure, by its very nature, has been designed to protect the **right to property** of every person from various threats. It is an obligation of the state. At the same time, it is precisely because of the implementation of this obligation that the state often interferes with the exercising of a person’s rights in criminal proceedings. One form of state intervention is the control of the use of property.³⁰ Particular assessment is needed for violations of the rights of persons who are involved in criminal proceedings solely because they are the possible holders of criminal property, namely, the affected owner of the property and other third parties.

Undoubtedly, the confiscation of property most directly affects a person’s right to property and the right to a fair trial. If the confiscation of criminally acquired property has a clear legitimate objective and it is also suitable for achieving this objective, this does not preclude that the fundamental rights of the person protected by Article 105 of the Constitution may be violated in the procedure for recognising property as criminally acquired and for confiscating such property with a court ruling. Therefore, there is a need for a clear

---

²⁹ Stukāns J. Mantas atzišanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika. Promocijas darbs. Rīgas Stradiņa universitāte, 2019, 64., 66.–67. lpp. [Stukāns J. The legal framework for the recognition of property as criminally acquired and the challenges of its application. Doctoral thesis. Riga Stradins University, 2019, pp. 64, 66–67.]

³⁰ Judgment of the Constitutional Court of 20 May 2002 in case No 2002-01-03.

and effective mechanism by which a person can prove the legality of origin³¹ of the property subject to seizure in order for confiscation to be recognised as meeting the requirements of justice and fairness.³²

The right to a fair trial is one of the most important fundamental rights, since the protection of other human rights and fundamental freedoms depends to a large extent on properly ensuring this right.³³

Proceedings regarding criminally acquired property should be assessed not on the basis of external differences stemming from the norms of the law, as previously done by the Constitutional Court,³⁴ but on the basis of the essence of the proceedings. These proceedings deal with the same issue regarding property as criminal proceedings in accordance with general procedures, except they are separated into two proceedings. Therefore, the task assigned to the proceedings is the same—to decide on the origin of the property. It can be accepted that the introduction of a special procedure as such had and still has its own specific objective—to resolve the particular issue more quickly, without waiting for court examination of the main proceedings. However, this objective must not be linked to the restriction of a person's rights. The same criminal procedural matter should not be dealt with differently in court. In particular, if the initiation of such proceedings depends on the subjective decision of the person directing the proceedings.

The rights of the participants to proceedings must be in fair balance, i.e. everyone must have adequate access to procedural means without being unduly disadvantaged compared with other participants to the proceedings.³⁵

One of the issues—the **right to get acquainted with case materials**—could be solved if the law would impose this obligation *expressis verbis* on the person directing the proceedings and allow the materials to be recorded by technical means. This would prevent both procedural uncertainty concerning who and

---

³¹ Reference to the decision in case SKK-294/2019 is given in: Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2019. gada decembris, Nr. 19, 165.-166. lpp. [Rights of the affected owner of property in criminal proceedings. *Bulletin of the Supreme Court of the Republic of Latvia*, December 2019, No. 19, pp. 165–166.]

³² Opinion of the Ombudsman of the Republic of Latvia of 9 July 2021 in verification procedure No 2020-48-4AD, Paragraph 3.

³³ *Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs, zin. vad. prof. R. Balodis*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124. lpp. [Commentaries on the Constitution of the Republic of Latvia. Chapter VIII. Fundamental Human Rights. Team of authors under the scientific supervision of Prof. R. Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, p. 124.]

³⁴ Judgment of the Constitutional Court of the Republic of Latvia of 11 October 2017 in case No. 2017-10-01, 20.2.

³⁵ Reid K. *A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 67.

when introduces the case materials, dependence of a person on the subjective view of the person directing the proceedings, and excuses about the insufficient time to get acquainted with the case materials. Above all, however, this would prevent the risk of violations of the right to a fair trial.

The issue of a person's **right or obligation to provide evidence** of the legality of origin of the property is equally relevant. Now that the standard of proof of this fact in accordance with civil legal procedures has been introduced, the affected owner of the property, who is, in a way, the 'defendant', must have the right to protect their interests with all the evidence required by law, including by inviting witnesses. The request of the person directing the proceedings to submit the original of a document drafted in a foreign country or a document after the expiration of the term for the storage of the respective document specified in regulatory enactments, which may be objectively unenforceable, should be critically assessed. Moreover, the customary requirement to submit documents only in the official language or with translation into the official language³⁶ clearly contradicts the principle of the language of proceedings established in criminal procedure.

These seemingly irrelevant matters in proceedings regarding criminally acquired property must be assessed from the point of view of the right to a fair trial, that is, whether the burden of proof imposed on the person involved in the proceedings is enforceable without excessive inconvenience.

A requirement no less important is to ensure in the special proceedings the right of the affected owner of the property "**to participate in a verification performed directly and orally of each piece of evidence to be verified in court**" (Section 111.¹ of the Criminal Procedure Law). A possible reservation that this right applies only to criminal proceedings in accordance with general procedures would be contrary to the right to equal treatment (Article 91 of the Constitution). The restriction of rights does not suggest any reason why in criminal proceedings in accordance with general procedures the rights of the affected owner of the property during the trial should be assessed more broadly than in special proceedings, if the question on the origin of the property submitted for trial is the same in both cases, the evidence submitted is the same, and the court ruling or the potential consequences for the owner of the property may be the same.

The right to a fair trial also includes the **right to appeal a court ruling**. It is undeniable that the state authority has the right to determine by law whether a person will have the right to appeal a court ruling in several court instances.³⁷ However, the idea included in the laws and regulations, which allows for

---

³⁶ Opinion of the Ombudsman of the Republic of Latvia of 9 July 2021 in verification procedure No 2020-48-4AD, Paragraph 3.

³⁷ Pieter van Dijk et. al (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006, p. 564.

a restriction on appealing a decision of a regional court, even if it is the first court order on confiscation of property, is not justified and is incompatible with the right of every person to a fair trial guaranteed in Article 92 of the Constitution.

It could be considered that the guarantees arising from the **presumption of innocence** are not infringed in proceedings regarding criminally acquired property. After all, the presumption of innocence does not apply to property. In proceedings regarding criminally acquired property it does not essentially matter who committed the crime.³⁸

However, a potential violation of the principle could arise if a person who has the right to defence in the main criminal proceedings is involved in the proceedings as a person related to the property. Since the criminal origin of the property is linked to establishing the occurrence of a criminal offence, a situation arises in which the person related to the property must supposedly prove their innocence by submitting evidence of the legal origin of the property. In addition, in these proceedings, if the property is recognised as criminally acquired, the court shall, beyond reasonable doubt, recognise the existence of a criminal offence in its confiscation decision. Such a decision, in turn, is also binding in the main criminal proceedings, which will take place at a later chronological stage, where another composition of the court would not have the right to decide otherwise, even if the objective side of the criminal offence would not be established.

In addition to the presumption of innocence, there is also the issue of the ambiguous solution to the situation where the property is recognised as criminally acquired in special proceedings, but the main criminal proceedings are terminated or completed on the basis of exoneration of the person. The court decision in proceedings regarding criminally acquired property is, of course, final, since it coincides with the requirement of the principle of legal stability. However, a person's right to property has been deprived and no further procedural solution is envisaged. In such cases, it would be justified to oblige the person directing the proceedings to assess the justification of the decision taken in the special proceedings and, taking into account the facts established in criminal proceedings, to separately decide in the ruling on the origin of the property and any actions taken with it.

---

³⁸ Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.:* Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 205.–206. lpp. [Kūtris G. Possibilities and basis for confiscation of criminally acquired property. *In:* Application of international and European Union law by national courts. Collection of articles of the 78th International Scientific Conference of the University of Latvia. Rīga: University of Latvia Press, 2020, pp. 205–206.]

2.5. Actions of the State with Criminally Acquired Property and Protection of the Rights of a Person

After a ruling by a court, prosecutor, or person directing the proceedings on the recognition of property as criminally acquired, the next step is a decision on further action with such property. The actions of the state with criminally acquired property could be considered to be a clearly defined and streamlined process, since the main question is how legally and correctly the property has been recognised as criminally acquired. However, this action may result in conflict situations where the appropriate resolution requires a well-founded regulatory framework.

Recital 48 of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA states that recoverable property which is seized³⁹ in criminal proceedings should be returned as soon as possible to the victim of the crime, subject to exceptional circumstances.

If, prior to the occurrence of a criminal offence, the property had a specific owner or lawful possessor, a fair solution to the proceedings would be the **return of the property to the owner** (restitution). At the same time, it may affect the rights of a third party, the *bona fide* purchaser, who has acquired the property without knowing its criminal origin. The inviolability of the rights of *bona fide* acquirers is often addressed in international documents⁴⁰, but the Latvian regulatory framework defends the primary victim.

According to the Constitutional Court, the state, while protecting the supposedly equal legal rights of two persons to the same property, has recognised that protection primarily applies to the rights of the victim, that is, the rights of the person who lost the property as a result of criminal activities.⁴¹ Undeniably, restoring justice is one of the most important tasks of criminal proceedings. Moreover, criminal proceedings cannot, in light of their objective, simultaneously resolve issues of good faith in non-criminal civil-law transactions and compensation for damage to third parties. Possibly, in cases where both persons are natural persons, when restoring the victim's right to property, the state should compensate the *bona fide* purchaser and initiate action for damages against the guilty party. It would be analogous to any other criminal proceedings, where

---

³⁹ The Directive does not make any distinction between the concepts of confiscation and restitution.

⁴⁰ See Article 31(9) of the UN Convention against Corruption (New York, 31 October 2003); Article 8 of the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism (Warsaw, 16 May 2005).

⁴¹ Judgment of the Constitutional Court of 8 March 2017 in case No 2008-47-01, Paragraph 20.

the value of the criminally acquired property is recovered from the perpetrator for the benefit of the state.

As a result of **confiscation of criminally acquired property**, benefits are removed from a person who was not entitled to the benefits in the first place⁴². The nature and procedures of the confiscation are sufficiently clear, but discussions may arise regarding the confiscation of property belonging to a third party, the extended confiscation of property, the confiscation of the value of criminally acquired property, and the separation of the criminally acquired property from the legally acquired one in the case of blending the two.

Unlike the victim's right to restitution, action against the property of a third party cannot be taken in the event of confiscation. This follows from the fact that, in cases of confiscation, the interests of the individual are in conflict with those of the state. When comparing the right of the state to receive such property and the right of a third party to retain it in their possession, the rights of the *bona fide* purchaser should take precedence.⁴³ However, the property of a third party may be subject to confiscation if the property to be confiscated has been replaced (confiscation of the value of the criminally acquired property).

Replacement as a solution (Section 70.¹⁴ of the Criminal Law) could not, however, take place in proceedings regarding criminally acquired property, since the introductory sentence of paragraph four of the Section states as a condition that "the perpetrator of the criminal offence does not have any other property". This means that there must be a ruling declaring a person guilty of an offence and it cannot be decided in proceedings regarding criminally acquired property.

However, extended confiscation may include the confiscation of property of a third person. By its very nature, it is also non-conviction-based confiscation,⁴⁴ since the connection of a third party to any crime has not been established and the causal link between the property to be confiscated and any criminal conduct has not been established either. However, such extended confiscation is possible only in the situation where it has been established that the property

---

⁴² Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2011. gads, Nr. 3, 34. lpp. [Strada-Rozenberga K. Actions with criminally acquired property in criminal proceedings. *Bulletin of the Supreme Court of the Republic of Latvia*, 2011, No. 3, p. 34.]

⁴³ Kūtris G. Kriminālprocesa likuma 360. panta komentārs. *Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. K.Stradas-Rozenbergas zin.red.* Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 971. lpp. [Kūtris G. Commentary on Articles 356–360. *In: Commentaries on the Criminal Procedure Law. Part A: Scientific monograph, scientific editor Prof. K. Strada-Rozenberga*, Rīga: Official Gazette Latvijas Vēstnesis, 2019, p. 971.]

⁴⁴ Panzavolta M. Confiscation and the Concept of Punishment: Can There be a Confiscation Without a Conviction? *In: Chasing Criminal Money. Challenges and Perspectives on Asset Recovery in the EU.* K. Ligeti and M. Simonato ed. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 2017, pp. 44–45.

being decided on belongs to the person who has committed the crimes or an associated person. It cannot therefore be decided at the pre-trial stage and is not applicable to proceedings regarding criminally acquired property.

Regarding the blending of criminal and legitimate proceeds, without doubt, the property (proceeds) is subject to confiscation only to the extent of the criminal proceeds. It is merely an additional argument that only property that has been proven to be criminally acquired can be confiscated in proceedings regarding criminally acquired property; moreover, the exact value of the criminal proceeds, as well as the yield, or profits, generated by such proceeds must be calculated. This follows both from Article 12(4) of the United Nations Convention against Transnational Organised Crime, that is, if proceeds of crime have been intermingled with property acquired from legitimate sources, such property shall be liable to confiscation up to the assessed value of the intermingled proceeds.⁴⁵

Although such a condition has not been included in Latvian law *expressis verbis*, it could be derived by way of interpretation from Section 70.¹⁴(3) of the Criminal Law: “If a criminally acquired property has been alienated, destroyed, concealed or disguised, and the confiscation of such property is not possible, the value of the property being confiscated can be recovered.”

2.6. Recommendations for the Improvement of Procedural Regulation Regarding the Confiscation of Criminally Acquired Property without Conviction

“Traditional – conviction-based – confiscation did not equip law enforcement authorities and judicial authorities with the necessary and effective tools that enable the confiscation of a satisfactory percentage of the proceeds of organised criminal activity. [...] It might also be too difficult to link the obtained assets to a criminal conviction. Another reason is that at times the conviction of an accused is barred because of his/her immunity, death, absconding or illness.”⁴⁶ However, it is clear that any non-conviction-based confiscation model at EU level should be accompanied by strong procedural safeguards.⁴⁷

---

⁴⁵ A similar provision is also included in Article 5 of the UN Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances and in Article 5 of the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism.

⁴⁶ Analysis of non-conviction based confiscation measures in the European Union. Commission staff working document, p. 2. Available at: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2019/EN/SWD-2019-1050-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> [accessed on 2.5.2023]

⁴⁷ Ibid, p. 9.

Directive 2014/42/EU provides for some progress in proposing the use of non-conviction-based confiscation in very limited cases. Additionally, it can be considered an actual obligation only for those countries that do not provide for an *in absentia* process. Similarly, the Directive does not apply to confiscation measures outside the context of criminal proceedings, but it does not prevent the Member States from implementing them.

In Latvia, a possible solution could be the confiscation of property of uncertain origin in civil proceedings. This would be a model of confiscation of 'unexplained wealth'. In case of a significant and unexplained increase in the property of a person, a specific state institution could bring an action before the court with a claim for the confiscation of property that does not correspond with the legitimate income of the person. In turn, the affected owner of the property would have the opportunity to prove the legal origin of the property in the proceedings. Such conditions essentially coincide with the presumed criminally acquired property provided for in Section 70.¹¹(2) and (3) of the Criminal Law. Moreover, a person's past criminal activity could be considered as one of the risk factors in investigating the sources of such wealth.

However, extended confiscation, or confiscation of presumed criminally acquired property, is unlikely to be legally possible in pre-trial criminal proceedings. It is therefore reasonable to claim that criminally acquired property whose criminal origin is proved may be confiscated before the conviction of a person. In addition, it is proved by evidence obtained in criminal proceedings. It is also undeniable that confiscation during criminal proceedings, which may be carried out at the pre-trial stage, is a sufficiently effective means of combating crime while additionally maintaining the high international requirements for the protection of individual rights.

However, it is not legally justified to compound different types of confiscation models in criminal proceedings only to achieve the purpose of confiscation. 'Adaptation' of the principles inherent in criminal proceedings to the most advantageous model would create unacceptable interference with the fundamental rights of a person.

Having analysed all the possibilities of confiscation of property during pre-trial criminal proceedings, or confiscation without conviction, it can be concluded that it is a customarily recognised and sufficiently effective means of achieving certain objectives in criminal proceedings. At the same time, it is necessary to clarify the norms of the law, so that the regulatory framework, on the one hand, would ensure more efficient proceedings regarding criminally acquired property and, on the other hand, would more fully guarantee the rights of the persons involved in the proceedings.

3. MAIN CONCLUSIONS AND PROPOSALS OF THE DOCTORAL THESIS

1. Over the past twenty years, there has been an undeniable increase in the interest of international and national legislators and practitioners in improving the effectiveness of measures against criminal property. At the same time, this development is linked to the requirement for legal science to strike a balance between the effectiveness of crime control mechanisms and the protection of human rights. When raising the issue of the fight against corruption, non-conviction-based confiscation was recognised as a particularly effective tool.
2. Confiscation prior to a convicting judgement would be possible if criminal proceedings have been initiated for a criminal offence that may lead to economic gain, and such criminal proceedings could lead to a convicting judgement if the suspected or accused person could have been brought before a court.
3. In Latvia, it has been possible to confiscate criminally acquired property in criminal proceedings without a conviction since 1 October 2005, when the Criminal Procedure Law entered into force. Confiscation is not limited to certain specific conditions, but the main requirement is the proven criminal origin of the property. In criminal procedure theory, such proceedings are referred to as proceedings against property (*in rem*), unlike in criminal proceedings in accordance with general procedures, which deal with the issue of guilt of a person in a criminal offence (*in persona*). This type of proceedings is undeniably progressive.
4. The characteristics of criminally acquired property can be quite diverse, so a single definition can only be descriptive. The common description of criminally acquired property would be that it is property, or economic benefit, acquired directly or indirectly by a person as a result of a criminal offence or as a result of the use of such property.
5. It is possible to apply extended confiscation of property in Latvia (Section 70.¹¹(2) and (3) of the Criminal Law), i.e. to recognise property as criminally acquired although the criminal origin of the property is not proven directly (the association of the property owner with criminal offences is proven). In Latvia, such extended confiscation is referred to as presumed criminally acquired property in criminal procedure theory.
6. Proceedings regarding criminally acquired property take place during pre-trial criminal proceedings, i.e. when the case on the guilt of a person has not yet been submitted to the court in the main criminal proceedings. Thus,

in proceedings regarding criminally acquired property, it is not possible to prove and establish guilt of a person in a criminal offence, but the objective manifestation of the criminal offence, or acts, can be proven. Thus, in proceedings regarding criminally acquired property, the object of evidence is the occurrence of a criminal offence and the connection of the specific property with that event.

7. In proceedings regarding criminally acquired property, or “proceedings for confiscation without conviction”, there is no legal basis to presume any property to be criminally acquired, or to apply extended confiscation, because in such proceedings the guilt of a person in committing a crime is not being proven. Consequently, extended confiscation is not applicable in such proceedings.
8. In proceedings regarding criminally acquired property, the fact of the criminal offence must be proved beyond reasonable doubt and it must also be clearly established that the property is derived from the acts in question. Consequently, compliance with a lower standard of proof regarding property proven to be criminally acquired cannot be regarded as justified. However, if the person directing the proceedings fulfils their procedural obligation and proves the criminality of the property, it is sufficient for the owner of the property to raise reasonable doubt regarding the evidence provided by the person directing the proceedings.
9. Taking into account the possible effectiveness of the proceedings and the need to prevent various risks, the confiscation of criminally acquired property without a convicting judgement can develop in two directions: (1) as separate proceedings against the illegally acquired property (*in rem* proceedings) or (2) as proceedings in relation to unexplained wealth—in such proceedings the actual property of a person is compared with the declared income to detect a discrepancy, but it is not necessary to establish a link with any predicate criminal offence. While the first option is related to criminal proceedings and the evidence obtained from the proceedings, the second option is completely independent of any criminal proceedings. Still, the countries that have introduced the second option generally require some connection to criminal proceedings to initiate proceedings.
10. Confiscation outside criminal proceedings has several advantages, but there are concerns about the possible abuse of this model, especially in situations where prosecution has not been successful. Therefore, precise requirements still need to be developed for this option, e.g., whether confiscation, which is not a penalty, unduly infringes a person’s right to property and whether the person’s right to a fair trial is ensured in the proceedings.
11. In Latvia, confiscation of property in civil proceedings could be introduced, especially with regard to the presumed criminally acquired property. However, it should be noted that not all evidence from criminal proceedings

can used in civil proceedings. Thus, in practice, if such property of a person has been ascertained in pre-trial proceedings, it would still be more rational to apply extended confiscation of property in the same criminal proceedings where the person is being convicted of specific crimes.

12. There are grounds for arguing that, before a person is convicted, it is possible to confiscate proven criminally acquired property. Besides, it is proven by evidence obtained in criminal proceedings, maintaining the high international requirements for the protection of the rights of a person.
13. Undeniably, the confiscation of property constitutes an infringement of a person's right to property. On the one hand, confiscation of criminally acquired property does not, by its very nature, affect a person's property rights, since he does not have such a right to the property in question at all. However, until the decision on the criminal origin of the property comes into effect, the person's right to that property has not yet been revoked.
14. The right to a fair trial requires that equal opportunities for participants to the case be ensured both in relation to the right of a person to become acquainted with the case materials of proceedings regarding criminally acquired property, both in the right to submit evidence and to participate in the examination thereof. It is not permissible for a court to decide on the recognition of property as criminally acquired on the basis of evidence that is not available to the participants to the case. Moreover, in accordance with the principle of procedural equality, participants should have the same right to obtain and use copies of documents at the hearing.
15. In proceedings regarding criminally acquired property, the state has the right to request the person whose property origin is being determined to provide their explanation of it. However, the request must be proportionate to the possibilities of the person (regarding the term for the storage of documents, involvement of foreign institutions, obtaining originals of documents, etc.). Moreover, proof of the origin of property cannot be regarded as a procedural obligation of a person, but as a right to defend their rights.
16. It is not permissible in proceedings regarding criminally acquired property to require, as a mandatory obligation, proof of the origin of the property of a person who is a suspect or an accused in the main criminal proceedings, in particular, where that property is the subject of an offence. The principle of the presumption of innocence guarantees a person the right to remain silent and not to incriminate themselves.
17. The state authority has the right to determine by law whether a person will have the right to appeal a confiscation order or to refuse it. However, the right of a person to appeal a decision of a regional court may not be restricted by law if it is the first order on the confiscation of property. Such restriction would not be compatible with a person's right to a fair trial.

18. Below are provided specific amendments to the Criminal Procedure Law and the Criminal Law to solve the problems identified in the doctoral thesis.

Amendments to the Criminal Procedure Law

1. Section 125(3) is deleted.
2. In Section 356, a new paragraph six is added to read as follows:
“If in criminal proceedings in relation to which a decision has been taken in accordance with Chapter 59 of this Law and the property has been recognised as criminally acquired, a ruling is made to terminate the proceedings due to exonerating circumstances, the person directing the proceedings shall assess the grounds for the decision taken in the proceedings regarding criminally acquired property, taking into account the facts established in criminal proceedings, and the ruling shall separately decide the issue regarding the origin of the property and actions with it.”
3. In Section 360, paragraphs 2, 2¹, and 3 are amended to read as follows:
“(2) If a criminally acquired property has been returned to the owner or lawful possessor thereof, the third person who acquired such property, or pledge, in good faith has the right to receive the value of such property, which shall be recovered in accordance with Section 70.¹⁴(2) and (4) of the Criminal Law.
(2¹) If a criminally acquired property is an immovable property that escheats to the State, it shall be left in the ownership of a third person who acquired such property in good faith. The value of the criminally acquired property shall be recovered in accordance with Section 70.¹⁴(2) and (4) of the Criminal Law, for the benefit of the State.
(3) If a criminally acquired immovable property is confiscated (from a third person) in order to return it to the owner or lawful possessor, the confiscation itself may not be grounds to request early fulfilment of obligations which are secured with the relevant immovable property or to believe that the abovementioned obligations are being violated.”
4. Chapter 59 of the Law is amended to read as follows:

“Chapter 59 Proceedings Regarding Criminally Acquired Property

Section 626. Reasons for Initiating Proceedings regarding Criminally Acquired Property

- (1) An investigator with the consent of the supervising prosecutor or a prosecutor has the right, in the interests of solving the financial matters which have come about in pre-trial criminal proceedings, in timely manner and in the interests of the economy of proceedings, to separate the materials from

a criminal case regarding criminally acquired property and to initiate proceedings if the following conditions exist:

- 1) the totality of evidence provides grounds to believe that the property that has been removed or seized is criminally acquired or related to a criminal offence;
  - 2) the transferral of the criminal case to court is not possible until the end of the term of the seizure of the property, or the storage of the property may cause substantial unjustified expenses.
- (2) With a permission from the supervising prosecutor, the investigator, upon terminating criminal proceedings for reasons other than exoneration of a person, has the right to separate from a criminal case materials on criminally acquired property and initiate proceedings.
- (3) A prosecutor has the right, upon terminating criminal proceedings for reasons other than exoneration of a person, to separate the materials from a criminal case regarding recognition of property as criminally acquired for which the rights have been registered in the public register and the entry in this register has been amended after committing of the criminal offence, and to initiate proceedings.

Section 627. Procedures for the Initiation of Proceedings Regarding Criminally Acquired Property

- (1) If the conditions referred to in Section 626 of this Law exist, the person directing the proceedings shall take a decision to initiate proceedings regarding criminally acquired property and transfer the materials regarding the criminally acquired property to a court.
- (2) The person directing the proceedings shall indicate the following in a decision:
- 1) information regarding facts justifying the relation of the property to a criminal offence or the criminal origin of the property;
  - 2) the case materials which justify the facts referred to in Clause 1 and which are separated from the criminal case regarding a criminal offence existing in the investigation;
  - 3) the persons that are related to the specific property;
  - 4) the actions with the criminally acquired property that he or she proposes;
  - 5) the victim, if any;
  - 6) the postal or electronic address of the persons involved in proceedings regarding criminally acquired property and persons to be summoned to court for the receipt of notifications.
- (3) The person directing the proceedings shall send a decision and the materials attached to such decision to a district (city) court after the persons

related to the property have been informed of the decision and provided an opportunity to become acquainted with the distributed materials.

Section 628. Informing of Persons Related to Property

- (1) The person directing the proceedings shall immediately send a copy of the decision referred to in Section 627 of this Law to the person at whom the property has been removed or seized, if such persons exist in the relevant criminal proceedings, or to another person who has the right to the specific property, simultaneously indicating:
  - 1) the right to participate in proceedings regarding criminally acquired property personally or through the intermediation of a defence counsel or representative;
  - 2) the rights referred to in Section 111.¹, paragraphs one and two, except Clauses two and seven of this Law;
  - 3) the right to become acquainted with the case materials indicated in the decision or, with the consent of the person directing the proceedings, to receive copies of such materials.
- (2) The materials in the case of proceedings regarding criminally acquired property are deemed to be investigative secret. The person directing the proceedings shall acquaint the persons related to the property with the materials referred to in the decision to initiate proceedings regarding criminally acquired property, not allowing the fundamental rights of the persons referred to in the evidence to be endangered, ensuring the protection of public interests and not interfering with the achievement of the objective of criminal proceedings from which the materials have been separated. The person directing the proceedings shall warn the person regarding the non-disclosure of information in accordance with Section 396 of this Law prior to becoming acquainted with the case materials or before issuing copies thereof.
- (3) Familiarisation with case materials may take place by notifying a person about the availability of documents on the e-case portal or by mutual agreement on the place and time of access to documents. During the familiarisation with case materials, a person has the right to record the case materials with technical means.

Section 629. Court Proceedings Regarding Criminally Acquired Property

- (1) Having received a decision to initiate proceedings regarding criminally acquired property, a judge shall:
  - 1) determine the time and place of the court hearing;
  - 2) summon the person directing the proceedings and a prosecutor, if a decision has been taken by an investigator, as well as the persons

referred to in Section 628, paragraph one of this Law to the court hearing.

- (2) A court hearing shall take place within 10 days after receipt of a decision of the person directing the proceedings to a court. Non-arrival of the summoned persons shall not be an obstacle for taking a decision on criminally acquired property, if the procedures for summoning such persons have been complied with. If the person referred to in Section 628, paragraph one of this Law has a representative or a defence counsel, only the representative or defence counsel may be notified regarding the court hearing.
- (3) Persons involved in court proceedings have the same right to submit evidence and written explanations, as well as to participate in the examination of other issues that have arisen in the course of the court proceedings.
- (4) The court shall perform an examination of evidence in a closed court session, hear the person directing the proceedings, the prosecutor, the other persons who have been summoned or who have arrived, their representatives or defence counsels.
- (5) The court shall take a decision after hearing the explanations of the participants to the case. If the court recognises that a judgment cannot be given in the specific court hearing, it shall determine a date when the judgment will be drawn up and available in the Court Registry. A decision shall be drawn up not later than within 10 days.

Section 630. Court Decision on Criminally Acquired Property

- (1) In examining materials regarding criminally acquired property, a court shall decide:
  - 1) whether the property is criminally acquired or related to a criminal offence;
  - 2) whether there is information regarding the owner or lawful possessor of the property;
  - 3) whether a person has lawful rights to the property;
  - 4) actions with the criminally acquired property.
- (2) If a court finds that the connection of property with a criminal offence has not been proven or the property is not of criminal origin, such court shall take a decision to terminate proceedings regarding the criminally acquired property.
- (3) If a court takes a decision to terminate proceedings regarding criminally acquired property in the criminal proceedings terminated for reasons other than exoneration of a person, it shall, in addition to that referred to in paragraph one of this Section, decide also upon revoking the seizure of the property.

- (4) The court shall take a decision to terminate proceedings regarding criminally acquired property even if the criminal case, from which material for the proceedings regarding criminally acquired property had been separated, has been submitted to the court and no final decision has been taken in such proceedings.

Section 631. Court Decision on an Appeal in respect of Criminally Acquired Property

- (1) A court decision may be appealed within 10 days in a regional court submitting a complaint or protest to a district (city) court.
- (2) If new evidence is added to the complaint or protest, it must indicate the circumstances and why such evidence was not submitted or verified by a district (city) court.
- (3) A complaint or protest shall be examined by a court in the composition of three judges within a term and in accordance with the procedures laid down in Section 629 of this Law, first hearing a submitter of a complaint or protest.
- (4) In examining a complaint or protest, a court may repeal a decision of a district (city) court and take a decision referred to in Section 630 of this Law. The decision shall not be subject to appeal.
- (5) When examining a complaint or protest, the court shall revoke the decision of the district (city) court and send the materials for a new examination if the court:
  - 1) establishes any violation of this Law, which the court itself cannot prevent, or
  - 2) recognises that its decision in substance will be contrary to the decision of the district (city) court.

The decision shall not be subject to appeal.

Amendments to the Criminal Law

1. Section 70.¹² is deleted.
2. In Section 70.¹³ a new paragraph 1¹ is added to read as follows:

“(1¹) Property connected with a criminal offence shall also be the object for committing a criminal offence, that is, tools and means which were intended for or which were used for committing the criminal offence.”

KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTĀS ZINĀTNISKĀS LITERATŪRAS AVOTI SOURCES OF SCIENTIFIC LITERATURE USED IN THE SUMMARY

Literature

1. Alagna F. Non-conviction Based Confiscation: Why the EU Directive is a Missed Opportunity. *European Journal on Criminal Policy and Research*, July, 2014, Vol. 21(4), pp. 447–461
2. Analysis of non-conviction based confiscation measures in the European Union. Commission staff working document, 2019. Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2019/EN/SWD-2019-1050-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
3. Baumanis J. Kriminālatbildība par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu. *Jurista Vārds*, 2019, Nr. 7
4. Boucht J. Civil Asset Forfeiture and The Presumption of Innocence under Article 6 (2) ECHR. *New Journal of European Criminal Law*, 2014, Vol. 5 (2), pp. 221–255
5. End Civil Forfeiture. Pieejams: <http://endforfeiture.com/>
6. End Policing for Profit. The Institute for Justice. Pieejams: <https://ij.org/endpolicingforprofit>
7. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism. 16.05.2002. Pieejams: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3813>
8. Gribonika Ē. Pierādīšanas standarts un pienākums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās. *Jurista Vārds*, 2021, Nr. 5
9. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002
10. Hamilton B. A. Comparative Evaluation of Unexplained Wealth Orders. Final Report, 2011. Pieejams: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/237163.pdf>
11. Hamilton B. A. Comparative Evaluation of Unexplained Wealth Orders. Final Report, 2011. Pieejams: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/237163.pdf>
12. Jackson J. D., Summers S. J. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012
13. Kolarov T. Historic analogs of civil confiscation of unexplained wealth – the case of Bulgaria. *Journal of Financial Crime*, 2020, Vol. 27, No. 2, pp. 561–571
14. Kolomijceva J. Par Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un dažām ar to saistītajām problēmām. *Jurista Vārds*, 2009, Nr. 7 (550)
15. Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei. Līdzekļu atgūšana un konfiskācija. Noziedzība nedrīkst “atmaksāties”. 02.06.2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/?uri=CELEX:52020DC0217>

16. Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesības. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2019, Nr. 19, 165.–166. lpp.
17. Kūtris G. Komentārs Kriminālprocesa likuma 356. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019
18. Kūtris G. Komentārs Kriminālprocesa likuma 360. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019
19. Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. *Jurista Vārds*, 2007, Nr. 16 (469)
20. Kūtris G. Noziedzīgi iegūtā konfiskācijas iespējas un pamats. *Grām.:* Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 202.–208. lpp.
21. Kūtris G. Process par noziedzīgi iegūtu mantu: tiesiskais regulējums Eiropā un problemātika. Procedures Related to Criminally Acquired Property: Legal Regulations and Issues in Europe. *Grām.:* Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā pēc ES paplašināšanās. 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 197.–215. lpp.
22. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011
23. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada (II). *Jurista Vārds*, 2017, Nr. 43
24. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums Latvijā un Eiropas Savienībā, tās izpildes mehānisma efektivitātes nodrošināšana. Pētījums, 2010. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/MantKonf.pdf>
25. Panzavolta M. Confiscation and the Concept of Punishment: Can There be a Confiscation Without a Conviction? *In: Chasing Criminal Money. Challenges and Perspectives on Asset Recovery in the EU.* K. Ligeti and M. Simonato ed. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 2017
26. Pieter van Dijk et. al (eds.) Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006
27. Reid K. A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008
28. Strada-Rozenberga K. Komentārs Kriminālprocesa likuma 124. pantam. *Grām.:* Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019
29. Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīgi iegūtu mantu kriminālprocesā. *Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens*, 2011, Nr. 3
30. Stukāns J. Mantas atzīšanas par noziedzīgi iegūtu tiesiskais regulējums un tā piemērošanas problemātika. Promocijas darbs. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2019. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/dissertations/Stukans_promocijas_darbs_LV.pdf
31. Stukāns J. Prezūmētā noziedzīgi iegūtā manta un procesa par noziedzīgi iegūtu mantu piemērošana. *Jurista Vārds*, 2020, Nr. 22 (1132)

32. The Use of Non-Conviction Based Seizure and Confiscation. Council of Europe, October, 2020. Pieejams: <https://rm.coe.int/the-use-of-non-conviction-based-seizure-and-confiscation-2020/1680a0b9d3>
33. United Kingdom Government Guidance (2018) The Proceeds of Crime Act 2002 (POCA). Guidance Under Section 2A. Pieejams: <https://www.gov.uk/government/publications/the-proceeds-of-crime-act-section-2a/the-proceeds-of-crime-act-section-2a-accessible-version>
34. Vervaele J. A. E., De Zanger W.S. Procedural aspects of Confiscation. *In*: Bernardi A., Rossi F. Improving confiscation procedures in the European Union. Final publication of the research project "Improving Cooperation between EU Member States in Confiscation Procedures". Napoli, 2019, pp. 513–534

Normatīvie akti / Regulations

35. Apvieno Nāciju Organizācijas Konvencija pret narkotisko un psihotropo vielu nelegālu apriti. Parakstīta Vīnē 20.12.1988. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1203>
36. ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību. Parakstīta Ņujorkā 13.12.2000. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/id/25044-par-apvienoto-naciju-organizācijas-konvenciju-pret-transnacionaloorganizeto-noziedzibu>
37. ANO Pretkorupcijas konvencija. Parakstīta Ņujorkā 31.10.2003. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1531>
38. Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime. Parakstīta Strasbūrā 08.11.1990. Pieejama: https://www.coe.int/en/web/conventions/fulllist//conventions/treaty/141/signatures?p_auth=UAEDfX99
39. Eiropas Padomes Konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Parakstīta Varšavā 16.05.2005. Pieejama: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=203016>
40. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes pamatlēmumu 2001/220/TI. Pieņemta 25.10.2012. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>
41. Civil Asset Forfeiture Reform Act [ASV likums. Aktīvu civilās konfiskācijas reformas likums]. Pieņemts 25.04.2000. Pieejams: <https://www.justice.gov/sites/default/files/jmd/legacy/2013/10/01/act-pl106-185.pdf>
42. Lietuvas Republikos Civilinio turto konfiskavimo istatymas [Lietuvas likums par mantas civiltiesisko konfiskāciju]. Pieņemts 31.03.2020. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1bab72a273e411eaa38ed97835ec4df6>

Prakses materiāli / Practice materials

43. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 26. septembra spriedums lietā *Yourdanov and Others v. Bulgaria*, pieteikumi Nr. 265/7 un 26475/18
44. Eiropas Savienības Tiesas 2020. gada 19. marta spriedums lietā C-234/18 "AGRO IN 2001"
45. Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 28. oktobra spriedums lietā C-319/19
46. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2002-01-03

47. Satversmes tiesas 2009. gada 28. maija spriedums lietā Nr. 2008-47-01
48. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2016-07-01
49. Satversmes tiesas 2017. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2017-10-01
50. Latvijas Republikas Augstākās tiesas /Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 6. marta lēmums lietā Nr. SKK-93/2008 Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4054>
51. Likumprojekta Nr. 629/Lp12 "Grozījumi Krimināllikumā" teksts un anotācija. Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/1CF2B4A0A7C28D09C2258011002BB45B?OpenDocument>
52. Latvijas Republikas tiesībsarga 2021. gada 9. jūlija atzinums pārbaudes lietā Nr. 2020-48-4AD. Pieejams: www.tiesibsargs.lv/wpcontent/uploads/migrate_2022/media/6cbf609549ad14d2933eb68f8c4fbe9dbe2a965.pdf

